

OTDK-dolgozat

2023.

**BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
PÉNZÜGYI ÉS SZÁMVITELI KAR**

**A 25 ÉVES KOR ALATTI FIATALOK PÉNZÜGYI MEGTAKARÍTÁSAI
ÉS TÁJÉKOZOTTSÁGA**

**FINANCIAL SAVINGS AND KNOWLEDGE OF YOUNG PEOPLE
UNDER THE AGE OF TWENTY-FIVE**

Bennárik Csilla

Konzulens: Dr. Hegedűs Szilárd

Kézirat lezárásának dátuma: 2023. 01. 08.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	1
2. Irodalmi áttekintés	4
2.1. Megtakarítások.....	4
2.1.1. Megtakarítások jelentősége és fogalma	4
2.2. Megtakarítás közgazdasági jelentősége.....	5
2.2.1. Megtakarítások értelmezése és hozzá kapcsolódó elméletek.....	5
2.3. Pénzügyi ismeretek a fiatalok körében.....	10
2.3.1. A kultúra.....	10
2.3.2. A műveltség.....	11
2.3.3. Pénzügyi kultúra	12
2.3.4. Pénzügyi műveltség	14
2.4. A fiataloknak mostani adókedvezmények Magyarországon	16
2.4.1. Első házások kedvezménye.....	16
2.4.2. A 25 év alatti fiatalok kedvezménye.....	17
2.4.2.1 A kedvezmény alapja.....	18
2.4.2.2 A kedvezmény mértéke és más adóalap-kedvezmények	19
3. Anyag és módszer.....	20
4. A kutatás eredményeinek ismertetése.....	23
5. Következtetések, Javaslatok.....	40
6. Összegzés	44
7. Irodalomjegyzék	47

1. BEVEZETÉS

A dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a 25 éves kor alatti fiatalok az SZJA mentességükből kapott többletjövedelemmel milyen céljaik, illetve esetleges megtakarítási terveik vannak. Kutatásomban ezek mellett fontos szerepet kap a pénzügyi megtakarítás, tájékozottság, valamint ezek milyen hatással vannak a fentiekre.

Mielőtt a feltett kérdéseimre választ kerestem volna, fontosnak tartottam a kapcsolódó irodalom áttekintését. Ezt három nagy témakörre bontottam. A megtakarítási témakörével kezdem, majd kitérek a fiatalok pénzügyi ismereteikre és végezetül a fiatalokhoz kapcsolódó adókedvezményekeket mutatom be.

A megtakarítások témakörével rengeteg kutatás és folyóiratcikk foglalkozik. Meghatározására különféle fogalmakat találtam, valamint rengeteg megtakarítási elmélet is létezik számos közgazdásztól. Ezeket a lentiekben fejtem ki részletesen (2.2.1). A megtakarítás nagyon fontos a családok és az egyén számára. Alapvető eleme a jólétnek és biztonságot nyújt különféle válságok idején. A gazdasági növekedés szempontjából is nélkülözhetetlen tényező, mivel, ha a megtakarítási ráta alacsony, akkor a beruházás is kevés lesz. Számos tényező befolyásolja az egyén megtakarítási magatartását. Ilyen tényezők a pénzügyi műveltség, valamint amit otthon látott gyermekkorában a szüleitől (Junaid, Ghulam Muftaba et al, 2018). Az utóbbi tényezőhöz kapcsolódik egyik hipotézisem:

H2: *Feltételezem, hogy a gyermekkorban látott családi megtakarítási szokások vagy annak hiánya befolyásolhatja a mostani fiatal felnőttkori megtakarítási szokásaikat.*

Életünk során sokszor kell pénzügyeinkkel kapcsolatos fontos döntést meghozni, amelyek kihatással lehetnek magunk és mások életére is, ezért lényeges, hogy a társadalom egyéni szinten is minél tájékozottabb legyen. Erre a figyelmet a 2008-as gazdasági világválság hívta fel, ami Amerikából indult és gyors ütemben terjedt szét a globális piacokon. (Dr. Nagy, 2010) Azóta hazánkban is egyre nagyobb figyelmet fordítanak a pénzügyi kultúrára és műveltségre, hogy minél jobb pénzügyi döntéseket lehessen hozni. A pénzügyi kultúráról és a pénzügyi műveltségről sokan azt gondolják, hogy egy és ugyan az, viszont csak részben fedi egymást. Ennek következtében szétbontom őket és először ismertetem a kultúrát, utána a műveltséget. Ezt követően térek ki, hogy mi is valójában a pénzügyi kultúra és a pénzügyi műveltség.

Mivel a pénzügyi kultúra és pénzügyi műveltség kifejezést számos megközelítésben definiálják, számomra ezek a megközelítések a pontos meghatározások:

A pénzügyi kultúra fogalmi meghatározása: „*A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, melynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni, felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.*” (Magyar Nemzeti Bank, 2008., old.: 1) (Luksander, Béres et al, 2014, old.: 237-258)

A pénzügyi műveltség definiálása: „*A pénzügyi műveltség a szükséges tudás, tudatosság, attitűdök, illetve magatartás kombinációja annak érdekében, hogy az egyén megfelelő pénzügyi döntéseket hozhasson, hogy önmaga számára pénzügyi jólétet biztosíthasson.*” (Csorba, 2020, old.: 67-82) (OECD, 2018, old.: 4)

Kutatásom mozgatórugója elsőként a jelenlegi adókedvezmények közül a 25 év alatti fiatalokat érintő Személyi Jövedelemadó (továbbiakban: SZJA) mentesség volt, amit az 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja törvény) 29/F. § módosítása szerint, 2022. január 1-től lépett hatályba. Hazánkban a 25 év alattiak foglalkoztatottsági aránya körülbelül 27% (KSH, 2021) azonban az időszakos munkák miatt, mint például nyári munka változhat. Mivel én is ebbe a korosztályba tartozom, személyes kíváncsiság is vezényelt. A friss felmérések/kutatások hiánya miatt is fontosnak tartom az SZJA mentesség fiatalokat érintő hatásait vizsgálni, ezért is vizsgálja első hipotézisem ezt a témakört:

H1: *Az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet a fiatalok többsége elkölti. Feltételezésem szerint, legfőképpen élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra költik el.*

Továbbá a 2.4.1. részében kitérek még az első házások kedvezményére is, amit az Országgyűlés 2014. november 18-ai ülésnapján fogadott el a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény módosításával, amellyel 2015. január 1-jétől került bevezetésre. Ezek az adókedvezmények szintén segíthetik a fiatalokat önálló életük elkezdésében, közelebb kerülhetnek céljaik beteljesítéséhez, illetve a hétköznapi életükben is segítséget nyújthatnak.

Ezeknek a vizsgálatára meglévő kérdőív hiányában saját kérdőívet készítettem. Ezt online kitöltési formában szeretném a kitöltőknek anonim módon biztosítani. A nyers adatok megtisztítása után az eredményeket az SPSS rendszer segítségével fogom elemezni. A kutatás eredményeinek ismertetése fejezetben fogom ismertetni a megkapott eredményeket.

Összegzőként kihangsúlyoznám, ezen témakörök kapcsolatban állnak egymással és kihatással vannak egymásra, az összekötő kapocs pedig maga a megtakarítás. Az első hipotézisemben azt feltételezem, hogy a fiatalok többsége elkölti az SZJA mentességből származó többlet jövedelmét, viszont akik nem költik el és megtakarítják, az ő esetükben az

igazi kérdés csak ez után jön, hogy hogyan és miként. Ezt feltételezésem szerint, befolyásolja, hogy otthon látott-e megtakarítási szokásokat a családtól, illetve milyen pénzügyi tájékozottsággal rendelkezik.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. MEGTAKARÍTÁSOK

2.1.1. Megtakarítások jelentősége és fogalma

Kutatásom egyik alappillére a megtakarítások témaköre, mert úgy gondolom, hogy minden korosztályt közvetlenül érint. Több kutatásban is azt olvastam, hogy a pénzügyi kultúránk még nincs megfelelően kialakulva és hiányzik a háztartásoknál az öngondoskodás tudat. (Horváthné Kökény & Széles , 2014) A szülőknek kell megtanítani már egészen kisgyerekkortól a megtakarítás fontosságát. Különböző eszközökkel lehet ösztönözni a gyermeket a megtakarításra, mint például minden 5-ös osztályzat után 100Ft-ot kap, ezzel lesz egy kis zsebpénze, amivel gazdálkodni tud és megtanulja a pénz értékét is. Ezeken kívül azért is lényeges még, mert minél hosszabb az időmegtakarítás és a befektetés, annál nagyobb a pénzügyi megtérülés. Még kisösszegek megtakarítása is hosszú időn át nagyobb összeget eredményezhet. Ami nagy segítség lesz a gyerek jövőjében. Legyen szó akár egyetemi tandíjról, házról vagy lakásról. A másik érv, hogy a vagyonfelhalmozás folyamata halmozottan pozitív hatással lehet a gyermek fejlődésére. Végül a megtakarítások segíthetik a gyerekeket a pénzügyi ismeretek megszerzésében, a pénzügyi magatartásuk kialakulásában és a pénzügyi ismeretek elsajátításában. A gyerek kitettségét és a pénzügyi világ megismerését a szocializáció alakítja. *A pénzügyi szocializáció egy folyamat, amelyben a gyerekek a szülőtől átvett attitűdöket, értékeket, a pénzzel kapcsolatos gondolkodási és viselkedési mintákat sajátítanak el.* Ezek határozzák meg a pénzügyi viselkedésüket. (Sherraden et al, 2013) Ugyanakkor a szülőknek is rendelkezniük kell megtakarítási szokásokkal, amiből tanulhat a gyermek. A családi megtakarítási szokások témakörét majd a kérdőív elemzésénél mutatom be részletesen.

A megtakarítás meghatározására több definíciót is találtam. Először, ahogyan én definiálom a megtakarítást. *A megtakarítás az a pénzösszeg, amit rendszeres időközönként félreteszünk valamilyen célból.* A cél lehet váratlan helyzetek, nagyobb kiadás és nyugdíjas évekre felkészülés. A háztartások saját döntése, hogy mennyi pénzt költenek el a jelenben különböző fogyasztási cikkekre és mennyit tesznek félre a jövőbeli fogyasztásaikra, vagyis mennyit takarítanak meg. Ezt mikroökonómiára lehet visszavezetni, mert a döntéshozók egyéni viselkedésére irányul. Makroökonómiai szempontjából is érdemes megvizsgálni, mert a háztartások döntése befolyással van a gazdaság egész működésére is. A megtakarítás nagysága

függ a jövedelemtől és a fiskális politikától¹ is, de ezeken kívül még sok minden befolyásolja az egyén döntését, mint például: a kockázat, a hozam, a pénzügyi szolgáltató stabilitása, a pénzügyi és befektetési szolgáltatás típusa, az igénybevételének módja, a garancia mértéke és (OBA, BEVA²), a befektetés során felmerülő költségek nagysága, melyik befektetési forma illeszkedik leginkább az igényekhez, befolyásolhatja az élethelyzetet és az életszakaszt. Mivel eltérő élethelyzetben más és más befektetési formákat vehetünk igénybe, a gazdasági növekedés, az infláció, a demográfiai összetétel, ezen belül is meghatározó a lélekszám változása és a korösszetétel. A felsorolásból is érezhető, hogy a végtelenségig lehetne sorolni, hogy mik és milyen tényezők befolyásolják az egyén döntését és ez által a megtakarítást. (Dr. Baranyai et al, 2019)

A megtakarítás fogalmának a meghatározásának nagyon széles elméleti háttere van, egyéni és makroszinten is. Közgazdasági értelemben a megtakarítások költségminimalizálási stratégiák egyéni, vállalati és makroszinten is. A gazdasági szereplők megtakarítási döntéseiket meghatározzák a belső indíttatások és a külső tényezők, mint például egy gazdasági válság. A háztartások döntése, hogy mennyit takarítanak meg és mennyit költenek el fogyasztásra. Ezek mikroökonómiai természetűek, mivel a döntéshozók egyéni viselkedésére összpontosul. A háztartások döntései hosszú és rövid távon is egyaránt befolyásolják a gazdaság működését, ami makroökonómiai szempontjából fontos.

Az ország gazdasága, függ az egyén megtakarításaitól. Hiszen az állami szabályozás kihatással van a háztartások hosszú távú megtakarításaira. Megtakarításnak hívjuk az el nem költött jövedelmet. A háztartásoknak minél több vagyona van, annál jobban függetlenítik a fogyasztásukat a jövedelmüktől (Horváthné Kökény, Horváth, & Széles, 2013); (Simon, 2002)

2.2. MEGTAKARÍTÁS KÖZGAZDASÁGI JELENTŐSÉGE

2.2.1. Megtakarítások értelmezése és hozzá kapcsolódó elméletek

Ahhoz, hogy a megtakarítást elemezni tudjam, ahhoz a fogyasztást is kell, mivel elválaszthatatlanok egymástól. A megtakarítások összefonódnak a fogyasztási elméletekkel, mert a megtakarítás nem más, mint a visszatartott jövőbeli fogyasztás. A fogyasztás és megtakarítás szoros viszonyát jelzi, hogy ugyanazokat a modelleket egyes szerzők a fogyasztás

¹ Fiskális politika: Más néven költségvetési politika a gazdaságpolitika egyik része. Az állam viszi véghez az adóztatáson, a közkiadásokon és az államadósság kezelésén keresztül. Célja, hogy a gazdasági növekedés ciklusait minél jobban kisimítsa, a stabilizáció és a munkanélküliség csökkentése (elemzeskozpont, 2022)

² Országos Betétbiztosítási Alap a hitelintézetek (bankok, takarékszövetkezetek, lakás-takarékpénztárak és hitelszövetkezetek) fizetéseképtelensége esetén fizet kártalanítást az ügyfelek részére 100.000 euró értékhatárig. A Befektetővédelmi Alap a befektetéseket pl. értékpapírral rendelkezőket védi 20.000 euróig. (Kiszámoló, 2015)

elmélete, míg mások a megtakarítás elmélete címen tárgyalják. A háztartások fogyasztási és megtakarítási döntéseit a makroökonómiára vezethető vissza, de makroökonómiai szempontból is fontosak, mert ezek a döntések hosszú és rövid távon is befolyásolják a gazdaság egészének a működését. A megtakarításokhoz kapcsolódó elméleteket rengeteg hazai és nemzetközi szakirodalom dolgozta már fel, ezért is tartom fontosnak, hogy a megtakarítási elméletek mentén is tanulmányozásra kerüljön. (Tóth I., Árvai et al ,2001; 2017) A megtakarítási elméletek hosszú éveken át alakultak ki az alapelméletek tovább gondolásával.

A továbbiakban a különböző megtakarítási elméleteket mutatom be. Elsőnek, **Adam Smithet**, aki 1776-ban megjelent „A nemzetek gazdagsága” című művében fogalmazta meg, hogy az egyén a saját megtakarítása révén képes növelni a saját, illetve a gazdaság vagyonát is. Vannak emberek, akik egész életükben takarékoskodnak, hogy vagyont tudjanak felhalmozni. Adam Smith elsőnek úgy gondolta, hogy az a jó kormányzat, amelyik nem avatkozik be a gazdaság működésébe. A későbbiekben felismerte, hogy a kormányzatnak hatása van a gazdasági döntések meghozatalában. Smith úgy gondolta, hogy az állam feladata az éjjeliőr szerep és a javak előállítás. Smith állításával csak részben értek egyet, mivel úgy gondolom, hogy lehetnek olyan gazdasági helyzetek, amikor az államnak közbe kell avatkoznia. (Horváthné Kökény, Horváth, & Széles, 2013) Adam Smith nevéhez fűződik a *láthatatlan kéz* kifejezés, amit A nemzetek gazdagsága (1776) című művében lehet olvasni. A tökéletes verseny elméleti szempontból a *láthatatlan kéz* mellett jöhet létre, amelyben a gazdálkodók és fogyasztók független és önző gazdasági magatartásuk a láthatatlan kéz. Optimális helyzetet idézhet elő a gazdaságban, az olyan egyének egyedi gazdasági magatartása, akik a profiton kívül másokra nincsenek tekintettel. Persze ez csak elméleti modell. (Boros & Lapsánszky, 2021) Véleményem szerint az állami döntések/szabályozások nagyban befolyásolják az egyén döntéseit, megtakarításait és fogyasztásait. Smith (1776) elméletében a megtakarított jövedelem fogyasztási keresletté válik, mint az elköltött pénz.

Jean-Baptiste Say francia közgazdász, a Say-dogma elmélete szerint azt mondta, hogy "minden kínálat megteremti a maga keresletét", (Bekker, 2002, old.: 203. p.) vagy is sem túlkereslet, sem túlkínálat tartósan és globálisan nem létezhet a gazdaságban. A klasszikus közgazdaságtan a Say törvényre épül, amelyben a gazdaság egy önszabályozó rendszer, amely egyensúlyban van és ha ebből kibillen, akkor az egyensúly felé tart. A fent említett elmélet alapján a megtakarítások a tőke kínálatát és a beruházások a tőke keresletét jelentik. Az egyensúlyt a kamatláb adja. A megtakarítónál a kamat a fogyasztásról való lemondás díja. A kölcsönvevőnél a kamat a tőke használatának az ára. Ha magas a kamatláb nő a megtakarítás

és csökken a fogyasztás. Viszont, ha nő a megtakarítás, akkor csökkenek a kamatlábak. (Dr. Tatay, 2009) (Horváthné Kökény, Horváth, & Széles, 2013)

John Maynard Keynes brit közgazdász a klasszikus közgazdaságtan elméletével szembe ment. Szerinte a magánszektor nem tud megfelelően gondoskodni a társadalmilag szükséges termékekről és szolgáltatásokról, mint például a lakás, a közlekedés az egészségügy és az oktatás. Gazdasági fejlődés szempontjából fontos a megtakarítás alakulása. Keynes szerint, a megtakarítás az el nem költött jövedelem. A megtakarításokkal vagyon halmozódik fel, ami kézpénz, számlapénz és különböző vagyontárgyak formájában jelenik meg az egyének, háztartások tulajdonában. A takarékoskodással az egyének és háztartások vagyona folyamatosan növekszik. Az emberi gondolkodásmódra vezeti vissza/le a fogyasztói hajlandóságot. Véleménye szerint, fontos szerepe van az emberek szubjektív-pszichológiai indítékainak, ezért 3 pszichológiai alaptényezőt különböztet meg egymástól:

1. a fogyasztásra való pszichológiai hajlamot,
2. a likviditáshoz való viszonyt és
3. a tőkevagyon jövőbeli hozamának értékelését.

Keynes úgy gondolta, hogy a kamat a likviditásról való lemondás jutalma. A fogyasztó a hasznosság alapján csoportosítja jövedelmét, akkor ez nem lehet az egyetlen meghatározó ok, így más ösztönzésre is szükség van ahhoz, hogy megtakarítson. Keynes az elméletében tovább megy, a megtakarítást nem úgy gondolja, mint a fogyasztás olyan csökkenését, amit az egyén a jövőbeli többletfogyasztással helyettesít, hanem vagyon létrehozásaként, amelyet valamikor a jövőben nem specifikált javakra költ majd el. Szerinte az egyénnek először arról kell döntenie, hogy a jövedelmének mekkora része kerül fogyasztásra, illetve mekkora része kerül megtakarításra. Majd ezután döntést hoz az egyén, hogy a megtakarításának mekkora hányadát kívánja pénzben, vagy más eszközben tartani, mint például részvényben. Elméletének középpontjában a fogyasztás állt, a fogyasztást, a fogyasztási hajlandóság oldaláról közelítette meg. A fogyasztást meghatározó tényezőket objektív és szubjektív csoportra bontotta. (Mankiw, Makroökonómia, 1999) (Horváthné Kökény, Horváth, & Széles, 2013)

Elsőnek az **objektív tényezőket** sorolom és mutatom be. Első tényező a jövedelem. Magas jövedelemhez magas fogyasztási hajlandóság tartozik. A jövedelem növekedésénél alacsonyabb növekedést feltételez a fogyasztási hajlandóságnak, de mindenképpen pozitív kapcsolatot tételezett a két érték között. Második, hogy az egyén vagyonának értéke megváltozhat. Harmadik tényező, a jelenlegi és jövőbeni javak cserearányának változása. Negyedik, az állami adópolitika változása. Ez alatt nemcsak a jövedelemadók változását kell

érteni, hanem vagyonadók vagy öröklési illetékek változását is. Utolsó a jövedelem elosztás. Keynes elmélete szerint, ha változik a jövedelmek elosztása a társadalmi csoportok között, akkor változik az aggregált megtakarítás is. (Dr. Tatay, 2009)

Keynes úgy vélte, hogy 8 **szubjektív tényező** van, ami arra motiválja az egyént, hogy ne költse el jövedelmét.

1. Óvatossági motívum: előre nem látható kiadásra félre tett pénz pl. betegség, munkahely elvesztése
2. Életciklus motívum: aktív korban megszerzett jövedelem egy részét nyugdíjas korunkra félre tesszük, mert akkor már nem tudunk dolgozni, viszont szükségleteink akkor is lesznek
3. Fejlesztési motívum: ez a tényező az életminőség javítását célozza meg pl. lakásfelújítás
4. Függetlenségi motívum: a döntés szabadsága az egyénnek, hogy van elegendő jövedelme és bármit megtehet
5. Vállalkozói motívum: cégek működési/üzleti alapelve, felhalmozni, majd beruházni és ezáltal még több jövedelemhez jutni.
6. Örökhagyási motívum: utánunk szeretnék, hogy örököljenek
7. Fukarsági motívum (Baranyai & Szeles, 2008)

Keynes 3 pénztartási mintát különböztet meg. Első, a tranzakciós pénzkereslet, amely a szokásos költségek finanszírozására szolgál. Második, az óvatossági pénzkereslet, ami a váratlan kiadások finanszírozását szolgálja. Harmadik, a spekulációs pénzkereslet, amely a vagyonszerzést biztosítja. Keynes szerint, a kamatláb csak a spekulációs pénzkeresletre van hatással. A tranzakciós és az óvatossági pénzkereslet a jövedelemtől függ, a kamat pedig a megtakarítás formáját szabályozza és nem a nagyságát (Bekker, 2002). A háztartások fogyasztását és megtakarítását az óvatossági megtakarítás is befolyásolja, azaz a bizonytalanság miatti többlet megtakarítást, vagyis vésztartalékokat képeznek. (Mankiw, 2005) ; (Horváthné Kökény, Horváth, & Széles, 2013)

A következő szakaszban a relatív jövedelem hipotézist ismertetem röviden. **James Stemble Duesenberry** 1949-ben írt művében, a Jövedelem, megtakarítás és a fogyasztói magatartás elméletében mutatta be a relatív jövedelem hipotézist, ahol a fogyasztási adatok keresztszempontú, valamint idősoros tulajdonságai közötti különbségeket ésszerűsíti. Duesenberry egyéni fogyasztási függvényt ajánl, ami a többi egyén aktuális jövedelmétől függ.

Ennek eredményeként „bármely adott relatív jövedelemeloszlás esetén a család által megtakarított jövedelem százalékos aránya egyedi, változatlan, és a jövedelemeloszlásban elfoglalt százalékos pozíciójának növekvő funkciója.” (Cuadrado & Van Long, 2011, old.: 1489-1501) A modell hipotézise, hogy egy adott időszak fogyasztása az adott időszak jövedelme mellett a jövedelem korábbi változásától is függ. Az egyén fogyasztási szintje a legmagasabb jövedelmüktől függ. Ha csökken a jövedelmük a korábbi jövedelemhez képest, akkor nem vagy alig mérséklük a megszokott fogyasztásukat. „Racsni „hatás” -nak nevezik, amikor a jövedelem növekszik és vele együtt arányosan növekszik a fogyasztás is. (A fogyasztói magatartás - fogyasztási modellek, dátum nélk.)

A relatív jövedelem hipotézist gyorsan felváltotta a permanens jövedelem hipotézis, amit a magyar származású **Milton Friedman** dolgozott ki. Friedman feltevése szerint, a fogyasztás nem a mostani jövedelemtől, hanem a hosszú távú átlagjövedelemtől, az úgynevezett permanens jövedelemtől függ. Az állandó jövedelem a közép és hosszú időn át elvárt jövedelem, amit az időhorizont, az előrelátás mértéke (az egyéntől is függő változó, például mikor tervez nyugdíjba vonulni), és a korábbi megtakarítások, az örökölt vagyon, a halál után tervezett örökség mértéke a gyerekekre stb. is befolyásol. Friedman szerint, az átmeneti jövedelem nincs hatással a fogyasztásra, az lecsapódik a mért megtakarításban. A jövedelem egy részét az állandó életszínvonal megtartása érdekében félreteszik az egyének közép és hosszú távra is. Friedmannál megjelennek a különböző megtakarítási minták is, mint például: az egyénenként várt élettartamot, a tervezett aktív kor végét, esetleges örökhagyói szándékokat is. Friedman elméletében meghatározó szerepet játszik a vagyon, beleértve a fizikai és szellemi vagyont is. A megtakarítási ráta a jövedelem mellett a vagyon függvénye is. Ez azért is fontos számomra, mert a kutatásom egyik pillére a megtakarítások a fiataloknál és milyen céllal takarítanak meg.

A másik fontos elmélet az **Ando és Modigliani életciklus** hipotézise (1960). Modigliani azt vizsgálta, hogy a jövedelemre, a megtakarításainak alakulására és az életciklus alatti fogyasztásra az egyén életciklusának hosszú távú változásai hogyan hatnak. Az elmélet szerint, az egyén életében jól elkülöníthető periódusok vannak, ahol a jövedelem és fogyasztás aránya ingadozik, de ezek mögött az egyén intelligens tervezése áll. Az egyén és a család tudatos döntést tud arról hozni, hogy a különböző életkorokban mennyit akarnak fogyasztani és mennyit szeretnének félrerakni, így hatékonyan használják fel az erőforrásaikat. A modell szerint, az egyének és a családok figyelembe veszik a teljes életpályájukat, számolnak a gyermeknevelés várható költségeivel, esetleg a munkahely elvesztésével, az idősebb korban

elérni kívánt életszínvonallal, és arról döntenek, hogy ennek eléréséhez most mennyit kell megtakarítaniuk vagy mennyit költhetnek el. Modigliani használja az „életvagyon” kifejezést először, amely a munkajövedelem és az öröklött vagyon összege. A modell értelmezhető az egyén szintjén, de a népesség változásán keresztül például: a fiatalok aránya, a népesség növekedése vagy csökkenése és a generációk vagyona közötti körforgásra is. Az elmélet jelentős hatással bír a nyugdíjrendszerek elemzésére. (Nagy E. , 2021)

2.3. PÉNZÜGYI ISMERETEK A FIATALOK KÖRÉBEN

2.3.1. A kultúra

Mielőtt a pénzügyi kultúrát szemléltetném, előtte érdemes kitérni magára a kultúrára. A kultúra fogalmára és meghatározására. A kultúra fogalmát nehéz definiálni, mivel különböző kutatásokban és tanulmányokban számos megfogalmazásban olvastam. Az egyik tanulmányban, így határozták meg:

„A kultúra explicit és implicit magatartási mintázatokból áll, melyek szimbólumokban fejeződnek ki, az erőfeszítések eredményeképp megkülönböztetve egymástól az emberi csoportokat, beleértve az alkotásokat is. A kultúra magja tradicionális, azaz történelmileg kialakult, kiválasztódott elméleteket, gondolatokat foglal magába, különös tekintettel az ezekhez kapcsolódó értékekre.” (Kroeber & Kluckhohn, 1967, old.: 357) (Csorba, 2020, old.: 67-82)

A nem anyagi kultúra alatt általánosságban egyéni értékeket, attitűdöket és hiteket, illetve mögöttes feltételezések együttesét értjük, amelyek az emberek magatartását, tevékenységét, egymás közötti viszonyait befolyásolják. A kultúra elemei nem feltétlenül vannak összhangban egymással és nem magától értődően támogatják, a hatékonyság és a termelékenység fejlődését, illetve a társadalmi, gazdasági növekedését. Mindezek mellett érdemes számba venni a nem anyagi kultúra főbb elemeit annak érdekében, hogy a döntéshozók számára is könnyebben felismerhetőek, beazonosíthatóak legyenek, és a célokkal megfelelő bánásmódot kaphassanak:

- A nem anyagi kultúra első főbb eleme az **értékek**. A közösség tagjainak a cselekedeteit befolyásolják az értékek és amely értéket magáénak vallják aszerint élnek. Az értékeknek megfelelő mértékben általánosnak, széles választékúnak kell lennie, hiszen rengeteg olyan helyzetben, ahol cselekedni kell szükséges biztosítani azt, hogy előnyösebb, hasznosabb cselekvési alternatívát lehessen választani.

- Következő a **hitek**. A nem tárgyiasult, implicit kultúra részei, mely összessége és összetétele alapvetően megkülönböztet egy kultúrát a többitől. A közösség által általában elfogadott hitekben, tanokban, babonákban, legendákban és mítoszokban, illetve népszokásokban, általában nem a mai kor tudományosan rendszerezett tudásban öltenek testet. A legtöbb esetben és több tény ismeretében utólag eldönthető, hogy melyik hit alapult valós tényeken.
- **Társadalmi norma** egy mérvadó szabály, az egyéni tevékenységre vonatkozóan, mely kikényszerítéséről maga a közösség és nem pedig a kormányzat vagy az államhatalom törekszik gondoskodni. A személyes normánál a normakövetés kikényszerítése csak önmagunk által biztosítható. A társadalmi és a személyes normák között nincsen éles határ, mert számos társadalmi norma személyes normává válhat és személyes normák is társadalmi normává válhatnak. A normák a közösség vagy az egyén számára meghatározó cselekvési helyzetekre fogalmaznak meg elméletileg kötelező érvényű elvárásokat és ezek kikényszerítése nem formális hatalmi eszközök révén történhet meg.
- Utolsó az **attitűdök**. Az attitűdök tárgya bármi lehet, amelyhez az egyén úgy gondolja köze lehet és szükségét érzi, hogy önállóan állást foglalhasson a kérdésben. A kultúra szempontjából azok az attitűdök relevánsak, melyeket az adott közösség általánosan elfogad. Az attitűdök egyedi tárgyra, cselekvési helyzetre, szellemi konstrukcióra, gondolatra vagy ezek csoportjaira vonatkozhatnak, ezért egy cselekvőképes egyén szinte végtelenszámú attitűddel rendelkezik. (Csorba, 2020)

2.3.2. A műveltség

A magyar nyelvben a kultúra és a műveltség kifejezés sokkal közelebb áll egymáshoz, mint más nyelvekben. A magyar pénzügyi nyelvezet használatakor a pénzügyi kultúra kifejezést használjuk mind a pénzügyi kultúra, mind a pénzügyi műveltség esetében. A két terület nem elhanyagolható, mert részben fedi egymást, de mind a kettő esetében vannak olyan jelentős területek, amelyek a másiknak nem sajátjai.

A műveltség mai általános megfogalmazása írás- és olvasáscentrikus. Az OECD meghatározása alapján, a műveltség az írott szövegek megértésének, használatának és a tudásba beépítésének a képessége, annak érdekében, hogy az egyén részt vehessen a társadalom életében, megvalósíthassa céljait és fejleszteni tudja tudását. Akinél hiányzik a műveltség, azt analfabétának szokták mondani. (Csorba, 2020) Analfabéta pénzügyi szempontból is lehet az

egyén, ha nem rendelkezik kellőképp pénzügyi ismeretekkel. Ennek elkerülése érdekében már az iskolarendszerben fontos a pénzügyi tudást átadni a diákoknak. Fontos az állami szerepvállalás a pénzügyi ismeretek megléténél és hiányánál, viszont az üzleti, pénzügyi szervezeteknek is aktív szerepet kell vállalniuk a pénzügyi analfabétizmus elterjedésének megakadályozásában. (Horváthné Kökény & Széles, 2014)

Az OECD-meghatározás szerint, a műveltség megszerzése és használata elsődlegesen nem a társadalmi, hanem a saját egyéni célok minél eredményesebb megvalósítása érdekében történik. Viszont az Osztrák-Magyar Monarchia idején erről nem így vélekedtek. A műveltség alatt bizonyos általános vagy speciális szakértelmet, szakértelemrészeknek a birtoklását gondolták, melynek használata révén az egyén a társadalom hasznos tagja lehet és maga is megfelelően boldogul.

Tehát minden korszakban mást jelentett a műveltség. A műveltség kifejezése is úgy változik, ahogyan a világ, a gazdaság és a társadalom.

2.3.3. Pénzügyi kultúra

A pénz, illetve a pénz kezelésének és használatának fontos szerepe van a mindennapi életben. Angus Deaton közgazdasági Nobel-díjat kapott a szegénység mérésének módszertanáért 2015-ben. Angus Deaton szerint, a pénz igenis boldoggá tesz akkor, ha az ember a nélkülözésből a megélhetésbe, majd a biztonságba kerül. (Steptoe, Angus, & Artur A., 2015) Viszont, egy szint felett már a sok pénz nem okoz jelentős életminőség javulást.

A közgazdászokat és a szociológusokat is egyaránt érdekli a pénzhez és a pénzügyekhez való viszony vizsgálata. Rengeteg kutatási és közéleti forrás arra hívja fel a figyelmet, hogy a fejlett országokhoz képest Magyarországon a lakosság pénzügyi ismeretei és azok gyakorlati alkalmazásában elmaradás tapasztalható. (Németh, Zsótér et al, 2017) Magyarországon 3 ilyen kutatást végeztek ezzel kapcsolatban. 2006-ban a Magyar Nemzeti Bank³, 2010-ben az OECD⁴, valamint az Állami Számvevőszék⁵ 2013-ban. (Pintye & Kiss, 2017) Az említett kutatások közül a Pénziránytű Alapítvány által támogatott, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) módszertana által kutatások képesek mondhatni valós képet adni a magyarországi pénzügyi kultúra helyzetéről. (Németh, Zsótér et al, 2017)

³ (Magyar Nemzeti Bank, 2006)

⁴ (Atkinson & Messy, 2012)

⁵ (Állami Számvevőszék, 2013)

A pénzügyi kultúra kifejezést számos megközelítésben definiálják. *Általánosságban a pénzügyekkel kapcsolatos informáltságot, az információ feldolgozásának és a jó pénzügyi döntések meghozatalának képességét értjük.*

Viszont vitatni lehet, hogy hol van a határa azoknak a pénzügyi alapismereteknek, készségeknek, amelyeket a pénzügyi kultúra körébe sorolunk. Ezeket a határokat a különböző kutatások máshol húzzák meg, és ezért van az, hogy gyakran egymástól lényegesen eltérő kérdéseket, lényegesen eltérő módszerrel vizsgálnak. A pénzügyi kultúra fogalomköre éppen ettől lesz képlékenynek tekinthető. (Luksander, Béres et al, 2014)

A pénzügyi kultúrával foglalkozó kutatások mindig az adott kutatás céljának, célcsoportjának és a kutatási kérdésének megfelelően határozták meg azt, hogy mit tekintenek pénzügyi kultúrának. Hung és szerzőtársai (2009) 9 féle megközelítési módot talált és a pénzügyi kultúrai részei közé lehet sorolni őket az általuk feldolgozott tanulmányokból. (Béres, 2013)

Ezek a következők voltak:

1. a pénzügyi tudást,
2. a pénzügyi folyamatok megértését;
3. a pénzügyi tudás alkalmazási képessége és a megszerzett tapasztalatokat;
4. a pénzügyi összefüggések és definíciók ismeretét;
5. a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalának képességét;
6. a legalapvetőbb pénzügyi fogalmak ismerete;
7. az egyszerű/alapvető pénzügyi döntések meghozatalának képességét;
8. a megalapozott és tudatos döntések meghozatalának a képessége; valamint
9. az egyszerű pénzügyi fogalmak ismerete. (Hung, Parker, & Yoong, 2009) (Béres, 2013)

Az egyes kategóriák nem válnak el élesen egymástól, így a szerzők helyesen arra a következtetésre jutnak, hogy a pénzügyi kultúra definíciójának keresése helyett érdemesebb azt koncepcióként kezelni. (Béres, 2013) Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank az elsők között dolgozott ki egy olyan átfogó definíciót, amely a pénzügyi kultúra koncepciójának számos elemét magában foglalja: (Luksander, Béres et al, 2014)

„A pénzügyi ismeretek és készségek olyan szintje, melynek segítségével az egyének képesek a tudatos és körültekintő döntéseikhez szükséges alapvető pénzügyi információkat azonosítani, majd azok megszerzése után azokat értelmezni, és ez alapján döntést hozni,

felmérve döntésük lehetséges jövőbeni pénzügyi, illetve egyéb következményeit.” (Magyar Nemzeti Bank, 2008., old.: 1) (Luksander, Béres et al, 2014, old.: 237-258)

Egy másik megközelítésből a pénzügyi kultúra az OECD és a Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) a következőképpen definiálta, hogy *a pénzügyi kultúra a tudatosság, az ismeretek, az attitűdök és a viselkedések azon kombinációja, melyek szükségesek a megalapozott pénzügyi döntések meghozatalához és az egyéni pénzügyi jólét eléréséhez.* (Atkinson & Messy, 2012); (Pintye & Kiss, 2017)

A pénzügyi kultúrát 3 jól elkülöníthető részre lehet bontani:

- a pénzügyi ismeretekre,
- a pénzügyi viselkedésre,
- valamint a pénzügyi attitűdökre és preferenciákra.

A **pénzügyi ismeretek** magukba foglalják a pénzügyi termékek, szolgáltatások terén megszerzett informáltságot és a pénzügyi fogalmak például infláció, kamat stb. ismeretét, és nagyrészen hozzájárulnak a megfontolt pénzügyi magatartás kialakításához. A pénzügyi kultúra legfontosabb eleme lehet a **pénzügyi viselkedés**, mert meghatározza az egyén pénzügyi jólétét. A pénzügyi viselkedés egyik pozitív magatartásformája a megtakarítás, amely meghatározó eleme a pénzügyi biztonság megteremtésének és a hitelektől való függés csökkentésének, így növelik a pénzügyi jólétet. A negatív magatartás formája például a meggondolatlan hitelfelvétel, amely hosszú távon kedvezőtlen hatással van az egyén pénzügyi jólétére. Az **attitűdök és preferenciák** is fontos részét képezik a pénzügyi kultúrának.

A pénzügyi kultúra három területe közötti kapcsolat az, hogy az emberek a pénzügyekhez kapcsolódó ismereteinek megszerzése már gyermekkorban elkezdődik, például a közös családi vásárlásokkal és a karácsonyra vagy születésnapra kapott zsebpénzzel való gazdálkodással sajátítják el. Ezek a tanulási folyamatok során, a fiatalok a pénzhez különféle attitűdöket társítanak, melyek aztán a későbbiekben nagymértékben hatással vannak pénzkezelési szokásaikra. (Pintye & Kiss, 2017)

2.3.4. Pénzügyi műveltség

A pénzügyi tudás fejlesztésének szükségét már a 2008-as válság kitörése előtt is felismerték, de kiemelt hangsúlyt csak a válság következményei után kapott. A modernizálódó, pénzügyek által vezérelt világban már szinte alapképességnek számít a pénzügyi műveltség és lassan úgy tekintünk rá, mint alapkompenciára. Viszont, ezt a kompetenciát kialakítani, fejleszteni és

javítani kell. Ebben a feladatban kiemelt szerepe van az oktatási rendszernek és a szülőknek is. (Csiszárík-Kocsir & Garai-Fodor, 2018)

A pénzügyi műveltség fogalmát 1997-ben a Jump\$tart Coalition for Personal Financial Literacy nevű szervezet így fogalmazta meg:

a pénzügyi műveltség a pénzügyi tudás olyan irányú felhasználásának képessége, mely lehetővé teszi az egyén számára, hogy egész élete során megfelelő hatékonysággal menedzselje pénzügyeit és pénzügyi biztonságra tegyen szert. (Csorba, 2020)

Az (OECD, PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI), 2014) a PISA-felmérések szerint fontosnak tartotta, hogy olyan meghatározást hozzon létre, mely lehetővé teszi a pénzügyi műveltség esetében is a gyakorlati méréseket. Szerintük: *A pénzügyi műveltség a pénzügyi összefüggések és kockázatok ismerete, illetve ezek megértéséhez és alkalmazásához szükséges készségek, motiváció és magabiztosság annak érdekében, hogy a különféle pénzügyi területeken hatékony pénzügyi döntéseket hozhasson a saját, valamint a társadalom pénzügyi jólétének növelése és a gazdasági életben való tényleges részvétele céljából.* (Csorba, 2020)

(OECD, 2018, old.: 4) a pénzügyi műveltség kifejezését később módosította, illetve pontosításra került a következőképpen: *„A pénzügyi műveltség a szükséges tudás, tudatosság, attitűdök, illetve magatartás kombinációja annak érdekében, hogy az egyén megfelelő pénzügyi döntéseket hozhasson, hogy önmaga számára pénzügyi jólétet biztosíthasson”.* (Csorba, 2020, old.: 67-82)

A pénzügyi tudáson és magatartáson, illetve a készségeken túl, a pénzügyi termékekre, szolgáltatásokra, folyamatokra, állapotokra, fogalmakra vonatkozó attitűdök a pénzügyi műveltség egyik fontos területét képezik. Ha az attitűd tárgyával szemben negatívan viszonyul az egyén, úgy várhatóan a jövőben tartózkodni fog az azzal kapcsolatos magatartástól. Pozitív attitűd esetén pedig éppen ellenkezőleg fog viszonyulni az egyén.

Az OECD 2010. és 2015. évi hazai kutatásaiból látható, hogy a lakosság csökkenő mértékben utasítja el a „carpe diem” elv szerinti pénzügyi gazdálkodást, és ezzel együtt kevésbé a hosszabb távú célokban gondolkodnak el. A pénzügyi műveltség némileg gyengült 2015-re, amit abban is látni lehetett, hogy a kockázati és a hozammértékek közötti összefüggést kevesebben ismerték fel, mint korábban. (Zsótér, Németh et al, 2017); (Csorba, 2020) Az Állami Számvevőszék kiemelt területe a társadalmi felelősségvállalás, így 2015. év folyamán nemcsak a lakosság, de a pénzügyi műveltség fejlesztése vonatkozásában fontos szerepet betölthető szervezetek körében is felmérte a pénzügyi műveltséget megalapozó és bővítő

képzéseket, eseményeket, kezdeményezéseket, továbbá azt, hogy mindezek mely releváns tudásterületeket érintenek. A kutatás megállapította, hogy a releváns képzési programokban leginkább a háztartási és az egyén költségvetés tervezésére, készítésére, illetve a megfelelő pénzügyi önismeret kialakítására, tudatos pénzügyi fogyasztóvá válására helyezik a hangsúlyt. Viszont a néhány órás képzések a pénzügyi tudást és készségeket kevésbé tudják fejleszteni. A pénzügyi műveltség, a tudás és a tapasztalatok hatnak a pénzügyi kultúrára is, legfőképpen a pénzügyi jellegű hitekre, amelyek eredményeképpen alakul ki, hogy milyen és mekkora mértékű a bizalom például a bankrendszerrel szemben.

2.4. A FIATALOKNAK MOSTANI ADÓKEDVEZMÉNYEK MAGYARORSZÁGON

Az irodalmi áttekintésnél az utolsó témakör az adókedvezményekhez kapcsolódik, azon belül is, hogy a 25 év alatti fiatalok milyen fajta adókedvezményeket tudnak igénybe venni. Ezt a témakört, azért vizsgáltam, mert a kutatásom egyik alappillére az SZJA mentesség volt a 18 és 25 év közötti korosztály körében.

A kérdőíves felmérés során a kitöltők általános jellemzőire is kíváncsi voltam, mint például, hogy házas-e és a házastársával együtt él-e, illetve az SZJA mentességükre is tettem fel kérdéseket, ezért fogok az első házások kedvezményére és a 25 év alatti fiatalok kedvezményére kitérni az elméleti részére az irodalmi áttekintésnél. A kutatásom során kapott részletes eredményeket a 4. fejezet A kutatás eredményeinek ismertetésénél olvasható.

2.4.1. Első házások kedvezménye

Az első házások kedvezményét az Országgyűlés 2014. november 18-ai ülésnapján fogadta el a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény módosítását, amellyel 2015. január 1-jétől bevezetésre került. (Osztrogonáczné Bernáth, 2018)

Az első házások kedvezményénél jogosultsági feltétel, hogy legalább a házaspár egyik tagja az első házasságát kösse meg és nincs jelentősége, hogy a házasságkötés belföldön vagy külföldön történt. A kedvezményt a bejegyzett élettársak⁶ is igénybe vehetik, ezért a házastárs kifejezés alatt a bejegyzett élettárs is értendő. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

A kedvezmény együttesen is érvényesíthető ennek összege a házasságkötést követő hónaptól (ez az első jogosultsági hónap), legfeljebb 24 hónapig, jogosultsági hónaponként 33.335 Ft. Ez azt jelenti, hogy havonta 5000 Ft-tal kevesebb személyi jövedelemadót fizetnek

⁶ Az bejegyzett élettársi kapcsolatról és az ezzel összefüggő, illetve az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Békvtv.) 3. § írja le

a házastársak. Viszont, azt is megtehetik, hogy eltérő módon veszik igénybe az adóelőlegnyilatkozatban, illetve az adóbevallásban, vagy a munkáltatói adómegállapításban. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

A kedvezményt csak az egyik házastárs is igénybe veheti. A kedvezmény igénybevételének további feltétele, hogy a házastársak egymás adóazonosító jelét is feltüntető nyilatkozatot tegyenek, mely tartalmazza a kedvezmény megosztására vonatkozó döntésüket, vagy azt, hogy a kedvezményt melyikük veszi igénybe.

Az első házások kedvezménye és a családi adókedvezmény is az összevont adóalapot csökkenti és egymás mellett is érvényesíthetők. A bérszámfejtésnél elsőként az első házások kedvezményével csökkentik az adó alapját, ezt követően a családi adókedvezménnyel, a családi adókedvezményből esetlegesen megmaradt összeg pedig a családi járulékkedvezmény elszámolása során érvényesülhet. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

Az Szja törvény 29/F. § (5) bekezdése szerint, 2022-től, ha az első házások kedvezményére jogosult házaspár mindkét tagja 25 év alatti fiatal, akkor az első házások kedvezménye érvényesítésének első hónapja az a hónap, amelyet megelőző hónapban a házastársak valamelyike a 25. életévét betölti.

Az Szja törvény 101. § (3) bekezdése alapján, ha a 25 év alatti fiatalok házasságkötése 2021 decembere előtt történt, és a fiatalok már érvényesítik az első házások kedvezményét, akkor ennek igénybevételét fel kell függeszteni 2022. január 1-től. Akkor az első házások kedvezményének érvényesítési időszakából még a hátralévő jogosultsági hónapokra a kedvezmény az azt követő hónaptól vehető igénybe, amelyben az egyik házastárs betölti a 25. életévét. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

2.4.2. A 25 év alatti fiatalok kedvezménye

Mivel a dolgozatomban az SZJA mentességet is kutatom, ezért erre egy kicsivel részletesebben kitérek, mint az első házások kedvezményére. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja törvény) 29/F. §-a alapján, 2022. január 1-től új adóalap-kedvezményt vehetnek igénybe a 25 év alatti fiatalok. Nem kell személyi jövedelemadót fizetniük meghatározott mértékig az összevont adóalapba tartozó, a törvényben meghatározott jövedelmeik után. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

A kedvezmény érvényesítését a fiatalnak nem kell kérnie, mert azt a munkáltató, rendszeres bevételt juttató kifizető azt jogosultsági hónapokban automatikusan figyelembe veszi, kivéve, ha a fiatal nyilatkozatban kéri a kedvezmény részleges vagy teljes mellőzését.

A fiatalnak akkor kell nyilatkoznia,

- ha nem kéri a kedvezmény figyelembevételét,
- vagy ha csak a kedvezmény egy részének a figyelembevételét kéri

az adóelőleg megállapításakor. (NAV, 2022)

2.4.2.1 A kedvezmény alapja

A 25 év alatti fiatalok kedvezménye a törvényi előírások szerint a jogosultsági hónapokban megszerzett alábbi jövedelmekre érvényesíthető:

- **a bérnek minősülő és más nem önálló tevékenységből származó jövedelemre,** mint például:
 - a munkaviszonyból és közfoglalkoztatási jogviszonyból származó jövedelem
 - az adóköteles társadalombiztosítási ellátás, mint például: a táppénz, csecsemőgondozási díj stb,
 - a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény alapján pl. folyósított álláskeresői járadék, álláskeresői segély, keresetkiegészítés és keresetpótló juttatás,
 - a Magyar Honvédségnél tartalékos katonai szolgálatot teljesítő magánszemélynek e jogviszonyból származó jövedelme stb.
 - **Az önálló tevékenységből származó jövedelmek közül:**
 - a vállalkozói jövedelem szerinti adózást alkalmazó egyéni vállalkozó vállalkozói kivétjére és átalányadózás esetén, az átalányban megállapított jövedelmére,
 - a mezőgazdasági őstermelőnek e tevékenységből származó jövedelmére,
 - a helyi önkormányzati képviselőinek e tevékenységből származó jövedelmére,
 - a választott könyvvizsgálónak e tevékenységből származó jövedelmére stb.
- (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

A kedvezményt kizárólag a jogosultsági hónapban megszerzett jövedelemre érvényesíthető. Ha a magánszemély jogosultsága év közben megszűnik és a kedvezménykeretét nem tudta érvényesíteni maradéktalanul a jogosultsági hónapokban megszerzett jövedelmére, abban az esetben nincs lehetősége arra, hogy a fennmaradó részt a többi hónapban megszerzett jövedelmére érvényesítse.

Ha a jogosultság a kedvezményre az adóév egészében nem áll fenn, és a jogosultsági hónapokban megszerzett, illetve az önálló tevékenységből származó jövedelem másként nem állapítható meg, azt az ilyen címen megszerzett adóévi jövedelemnek a jogosultsági hónapokkal arányos részeként kell figyelembe venni. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

2.4.2.2 A kedvezmény mértéke és más adóalap-kedvezmények

A kedvezmény összege adóévenként legfeljebb a jogosultsági hónapok számának, illetve a teljes munkaidőben alkalmazásban állók a KSH által közzétett, a tárgyévet megelőző év július hónapjára vonatkozó és a nemzetgazdasági szintű bruttó átlagkeresetének szorzata. 2022-ben a kedvezmény havi összege 433 700 forint, ami maximum 65 055 Ft-tal csökkentheti a fizetendő adót. Ha a kedvezményi jogosultság a teljes adóévben fennáll, akkor a kedvezmény adóalapot csökkentő összege 5 204 400 forint, ami adóban kifejezve 780 660 Ft-ot jelent. A jogosultsági hónapként azok a hónapok vehetők figyelembe, amelyekben a fiatal a 25. életévét nem töltötte be, utoljára pedig a 25. életéve betöltésének hónapja. (Nemzeti Adó és Vámhivatal, 2022)

Ha egy fiatalnak egyszerre több kedvezmény is jár, nem mindegy, hogy azokat milyen sorrendben veszik figyelembe neki az adóalap kiszámításakor. A 25 év alatti fiatalok kedvezményét a négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye után kell érvényesíteni. Ezek előtt kell érvényesíteni: személyi kedvezmény, az első házasság kedvezménye és a családi kedvezmény. (NAV, 2022)

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

A dolgozatomban kutatási módszertanának kiválasztása előtt az irodalmi áttekintés előzte meg, hogy átfogó képet kaphassak a már meglévő tanulmányokból és azok módszertanáról. Célom az volt, hogy a megszerzett tudást a témában más szempontból akartam megközelíteni.

A dolgozatomban azt fejtetem ki, hogy a 25 éves kor alatti fiatalok az SZJA mentességükből kapott többletjövedelmükkel milyen céljaik, illetve esetleges megtakarítási terveik vannak és ezek mellett a pénzügyi megtakarítás, tájékozottság vizsgálatához a kvantitatív saját kérdőíves felmérést találtam a legalkalmasabbnak.

A Google kérdőív szerkesztőjét találtam a legjobb választásnak a kutatásomhoz. A létrehozott kérdőívet a közösségi hálóra töltöttem fel. A kérdőívet önkéntesen lehetett kitölteni anonim módon és a cél csoportom a 17-től 25 éves kor alattiak voltak. A kutatásom elején a demográfiai adatokra és általános jellemzőikre voltam kíváncsi például párkapcsolatban él-e. Ezek megismerése után a kérdőívet 3 nagy témakörre bontottam.

Első nagy kutatási témakör az SZJA mentességet járta körbe. A kitöltő részesül-e benne, ha igen átlagosan havonta mennyivel keres többlet. Majd arra is választ akartam kapni, hogy a kapott többletjövedelmet elkölti-e és ha erre igennel válaszolt akkor mire költi el.

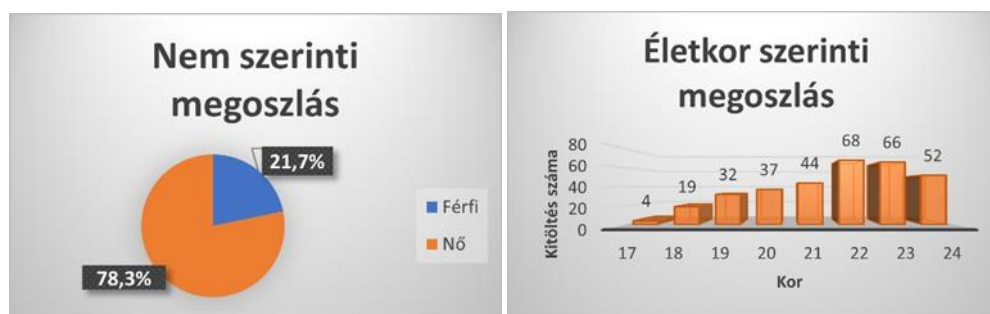
A kérdőív második szakasza több témakörrel is foglalkozik. Foglalkozik: a megtakarítással, a vésztartalékkal és a gyerekkorban látott családi megtakarítási szokásokkal. Ezek a témakörök kihatással vannak egymásra. A gyerekkorban látott vagy éppen nem látott megtakarítási szokások kihatással vannak arra, hogy a fiatalok hogyan viszonyulnak a megtakarítás és vésztartalék képzéshez.

Az utolsó részben a fiatalok pénzügyi tudatosságára és tájékozottságára voltam kíváncsi. Igaz, ezzel a témakörrel sokat foglalkoznak az utóbbi időben és rengeteg szakirodalmat is olvastam ezzel a témával kapcsolatban. Viszont, fontos számomra ez a témakör, mert az utóbbi időszakban több olyan váratlan külső tényező is kialakult, -itt gondolok a Covid 19-re és az ukrajnai háborúra-, ami rádöbbsenti az embert, hogy bármi megtörténhet.

A kérdőívhez az adatfelvétel 2022. július 27.-től 2022. augusztus 22-ig tartott. A kérdőív lezárta után a válaszokat egy Excel munkafüzetbe importáltam, hogy könnyebb legyen feldolgozni a rengeteg adatot. Az adatok tisztítását manuálisan végeztem el, így alkalmasak lettek az SPSS rendszer alkalmazásához.

A kutatásomat 322 fő segítette a kérdőív kitöltésével, akiknek a nem szerinti elosztása a következő képpen alakult: többségében nők töltötték ki 252 fő (78,3%) és 70 fő férfi (21,7%). A kérdőívet 17 és 24 éves kor közöttiek töltötték ki. Az átlagos életkor 21,57 volt. A legidősebb

kitöltő 24 éves és a legfiatalabb kitöltő 17 éves volt. A módusz és a medián értéke megegyezik, ami 22 éves. (részletesebben lásd 5.ábra.). A nem, illetve az életkor alakulását az alábbi ábrán szemléltetem:

1. ábra: A kitöltők nem és életkor szerinti megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív alapján

Magyarország népességének településtípusait KSH adatai szerint 3 csoportra bontja: Budapest, a többi város és község. 2022-ben Budapesten laknak a legtöbben 1.706.851 fő, míg a többi városban 5.083.374 fő és községben 2.898.785 fő él. (KSH, 2022) A kérdőív közzétételekor arra törekedtem, hogy minden településtípusról érkezzenek kitöltések. A kérdőívet kitöltők olyan nagyságrendi arányban laknak, mint ahogy a KSH adatai vannak. A diagrammon jól látható, hogy a válaszadók többsége a fővárosban lakik 30,7%, a többi városban összesen 54,4% és a községben 14,9%-a él.

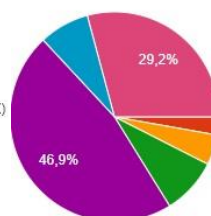
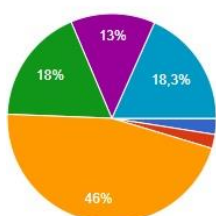
2. ábra: A lakóhely megoszlása településtípus szerint

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív alapján

A további kérdésekben a kitöltők pár általános jellemzőire voltam kíváncsi. Rákérdeztem, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettségük és hogy most jelenleg tanulnak-e. Ebből a két kérdésből azt a következtetést vontam le, hogy a kitöltők többsége 148 főnek (46%) a legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi, mivel a másik diagrammon jól látható, hogy 151 fő (46,9%) jelenleg a felsőoktatáson belül alapképzésen tanul. Továbbá 25 fő (7,8%)

mesterképzésen és 28 fő (8,7%) felsőoktatási szakképzésen (FOSZK) tanul és 94 fő (29,2%) már nem tanul jelenleg. 322 kitöltésből 8 főnek a befejezett 8 általános (2,5%) és 7 főnek szakk munkásképző (2,2%) a legmagasabb iskolai végzettsége.

Az alábbi ábrák szemléltetik a kutatott 2 kérdést:

4. ábra: Legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlás

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív szerint

3. ábra: A kitöltők jelenleg tanulás szerinti megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív szerint

Ezekén kívül a kitöltők családi állapotát, jelenlegi lakóhelye jellegét és dolgozik-e vizsgáltam, melyekből a következő lényegi információkat kaptam: a válaszadók 138 fő (42,9%) kapcsolatban van, 33 fő (10,2%) élettársi kapcsolatban él, 21 fő (6,5%) házas és házastársával együtt él, illetve 130 fő (40,4%) egyedülálló. Mivel a 17-24 éves korig vizsgáltam a fiatalokat ebből is jól látszik, hogy a válaszadók többsége 181 fő (56,2%) szüleivel él, 76 fő (23,6%) albérletben, 17 fő (5,3%) kollégiumban és 48 fő (14,9%) saját lakás/házban él. A válaszadók több mint a fele 170 fő (52,8%) dolgozik a tanulmányaik mellett, 64 fő (19,9%) nem dolgozik és 88 fő (27,3%) csak dolgozik.

1. táblázat: Hipotézisek és módszerek

Hipotézisek	Módszerek
H1: az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet a fiatalok többsége elkölti, azon belül élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra	saját kérdőív, döntési fa, kereszttábla
H2: a gyermekkorban látott családi megtakarítási szokások vagy annak hiánya befolyásolja a mostani fiatal felnőttkori megtakarítási szokásaikat	saját kérdőív, döntési fa, kereszttábla

Forrás: saját készítés

4. A KUTATÁS EREDMÉNYEINEK ISMERTETÉSE

Dolgozatom során egy általam készített kérdőív segítségével vizsgáltam a 25 éves kor alattiak SZJA mentességét, megtakarítási szokásaikat és a pénzügyi tájékozottságukat. Az előző fejezetben a demográfiai adatokat és a válaszadók általános jellemzőit szemléltettem.

Ebben a részben a kutatás eredményeit mutatom be. A kérdésre kapott válaszok feldolgozása során először az SPSS rendszer segítségével egy leíró statisztikát készítettem a életkoruk és a gyerekkorban látott megtakarítási szokások mennyire vannak kihatással a mostani megtakarítási szokásaikra, illetve pénzügyi tájékozottság témaköréből 4 kérdést. Ezek eredményeit Likert-skála segítségével mértem 1-5-ig, ahol az 1-es a legalacsonyabb, míg az 5-ös a legmagasabb szintű ismeret.

Az 5. ábrán látható, hogy az általam feltett kérdések mindegyikére 3 és 4 közötti átlag pontszám jött ki (sorrendben: 3,72; 3,45; 3,57; 3,61; 3,56). A kapott eredményekből látható, hogy a pénzügyi kultúra fogalmának elemeit vizsgáló kérdések és tulajdonságok közepes értékűek is. Mindezek alapján a közepesnél kicsivel magasabb pénzügyi kultúrára következtetek, mely valószínűleg azzal van összefüggésben, hogy a válaszadók nagy többsége jelenleg még felsőoktatásban tanul. Az ábrán látható még a medián értéke is, amely a harmadik kérdés esetében 3, míg a többi esetében 4. A mediánra kapott értékek azt mutatják meg, hogy a válaszok fele mely értékek alatt, a másik fele mely értékek felett helyezkedik el. Ennek következtében jól látható, hogy a mediánra kapott értékek minden esetben közel esnek az átlaghoz, ebből az következtethető le, hogy az átlag valóban a sokaság értékeinek középrészén helyezkedik el. A szórás 0,89 és 0,93 között volt (0,892; 0,926; 0,912; 0,923), kivéve az első kérdés esetében, ahol 1,223 volt. A relatív szórás hasonló tendenciát mutatott 25,29% a legnagyobb 25,94%, kivéve ugyan úgy az első kérdés esetében, ahol 32,85%.

2. táblázat: A gyerekkorban látott megtakarítási szokások és a pénzügyi tájékozottságot vizsgáló kérdéskörök leíró statisztikája

		Hány éves vagy?	A gyerekkorban látott megtakarítási szokások mennyire vannak kihívással a mostani megtakarítási szokásaidra?	Kérlek, az alábbi skála felhasználásával osztályozd, megítélésed szerint, Te milyen szintű pénzügyi ismerettel rendelkezel? (1-es a legalacsonyabb, míg az 5-ös a legmagasabb szintű ismeret)	A pénzügyi döntéseidet is befolyásoló pénzügyi fogalmak, folyamatok, illetve összefüggések mennyire ismertek és világosak számodra?	A pénzügyi tudásodat és tapasztalataidat mennyire eredményesen alkalmazod a következő pénzügyi döntéseid során?	A jelenlegi pénzügyi tudásoddal a saját megítélésed szerint mennyire tudsz jó döntéseket hozni különböző pénzügyi helyzetekben?
N	Valid	322	322	322	322	322	322
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		21,57	3,72	3,45	3,57	3,61	3,56
Median		22,00	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00
Mode		22	5	3	4	4	4
Std. Deviation		1,849	1,223	0,892	0,926	0,912	0,923
Minimum		17	1	1	1	1	1
Maximum		24	5	5	5	5	5
relatív szórási		8,57%	32,85%	25,89%	25,94%	25,29%	25,90%

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A kérdőívem felépítése mentén mutatom be a megkapott eredményeket. A demográfiai adatok és leíró statisztika után az SZJA mentesség és megtakarítás következik. Az SPSS program segítségével Chi² próbát hajtottam végre, hogy megtudjam van-e vagy nincs szignifikáns kapcsolat a két változó között. Ez azért fontos számomra, mert ha van szignifikáns kapcsolat a két változó között, akkor tovább elemzem a kapott eredményt. Megvizsgálom a statisztikai kapcsolat erősségét majd elemzem azt. Ha nincs statisztikai kapcsolat a két változó között akkor azt jelenti, hogy függetlenek egymástól.

Az SZJA mentességéből adódóan havonta átlagosan mennyivel keress többet kérdésre az ismérvek:

- Nemek
- Lakhóhelye mérete
- Legmagasabb iskolai végzettsége
- Jelenleg tanul

Az SZJA mentességéből adódóan havonta átlagosan mennyivel keress többet változó és a nemek között nincsen szignifikáns kapcsolat, vagyis nem befolyásolja a havonta kapott adókedvezményt, hogy férfi vagy nő kapja-e. Az viszont érdekes, hogy általánosságban a férfiak többet szoktak keresni, mint a nők, így magasabbnak kéne lennie az SZJA mentességéből adódóan kapott többletjövedelemnek a nőkhöz képest. Ugyanakkor azt kaptam eredményül, hogy mind a két nemből 30000-60000 között jelölték be többségében. Az arányok szinte

megegyeznek. A nők 31,3%-a, míg a férfiak 32,9%-a jelölte be. A lakóhely mérete sem befolyásolja azt, hogy a SZJA mentességéből adódóan havonta átlagosan mennyivel keress többet az egyén.

A legmagasabb iskolai végzettség és az SZJA mentességéből kapott többletjövedelem között van szignifikáns kapcsolat, mert $p=0,005$ és az értéke $V=46,825$. Ami arra vezethető vissza, hogy a kormány meghatározza a minimálbért és a garantált bérminimumot. A minimálbért minden munkavállalónak ki kell fizetni, aki főállású dolgozóként be van jelentve és garantált bérminimumot pedig akkor kell kifizetni, ha az adott munkakör legalább középfokú végzettséghez kötött. Ugyanakkor nekem az jött ki, hogy a Cramer's $V=0,171$, ami azt jelenti, hogy a két változó között gyenge erősségű kapcsolat van.

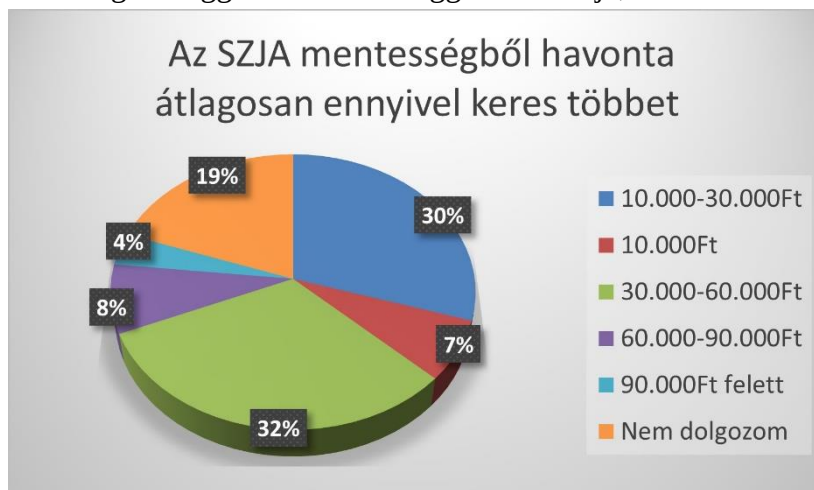
3. táblázat: A legmagasabb iskolai végzettség és az SZJA mentességéből kapott többletjövedelem közötti kapcsolat és elemzése

Chi-Square Tests			
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,825 ^a	25	0,005
Likelihood Ratio	51,189	25	0,002
N of Valid Cases	322		
a. 21 cells (58,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,26.			
Symmetric Measures			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,381	0,005
	Cramer's V	0,171	0,005
N of Valid Cases		322	

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A kitöltők majdnem a felének a legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi, ez 148 fő (46%), mivel többségük jelenleg felsőoktatásban tanul. Utána az alapképzést 59 fő (18,3%) és OKJ-t 58 fő (18%) végzetek aránya szinte megegyezik. A FOSZK 42 fő-nek (13%) a legmagasabb iskolai végzettsége. Majd végül a befejezett 8 általánost 8 fő (2,5%) és a szakk munkásképzőt 7 fő (2,2%) elvégzetek aránya is szinte ugyan az, kis eltéréssel. Akik 30.000-60.000Ft és 60.000-90.000Ft intervallumokat jelölte be, azoknak a legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi, OKJ és a felsőoktatás volt. Akik 10.000Ft és 10.000-30.000Ft között keresnek havonta többet azok többségének a legmagasabb iskolai végzettsége a szakk munkásképző és 8 általános, illetve még jelenleg tanul. A szabadságfok $df=25$ és $V=46,825$.

Összefoglalásként a végére hagytam egy olyan diagrammot, ami az összes kitöltőnek (322 fő) mutatja, hogy átlagosan mennyivel keres többet az SZJA mentességnek köszönhetően. Az empirikus kutatásomat alátámasztja, hogy a kitöltők 32%-a 30.000-60.000Ft-al keres többet havonta. 30%-uk keres 10.000-30.000Ft között és 19% nem dolgozik, így nem tudja igénybe venni, ezt a fajta adókedvezményt. A kitöltők 7%-a keres havonta 10.000Ft-ot, ami a legmagasabb iskolai végzettséggel lehet összefüggésben. Majd, akik a 8% 60.000-90.000Ft és

4% 90.000Ft jelölték be, hogy ennyit keresnek havonta ők egyösszegben kapják meg az adó kedvezményüket.

5. ábra: Az SZJA mentességből kapott többlet jövedelem havonta

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A továbbiakban az első hipotézisemet mutatom be, ami így szól:

H1: Az első hipotézisem az, hogy az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet a fiatalok többsége elkölti. Feltételezésem szerint, legfőképpen élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra költik el.

Úgy gondoltam, hogy a hipotézisemhez elsőként keresztábla elemzéssel tudok eredményeket kapni, amivel alá tudom támasztani vagy esetleg megtudom cáfolni a feltevésemet.

A kapott eredmények alátámasztják azt a feltevésemet, hogy a fiatalok többsége az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet elkölti, mivel a 322 fő kitöltőből 202 fő (62,7%) azt a választ adta, hogy elkölti és 120 fő (37,3%) nem költi el a kapott többletjövedelmét. A feltételezésemből, hogy legfőképpen élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra költik el, abból 2 bizonyult jónak. A fiatalok, akik azt a választ adták, hogy elköltik a kapott többletjövedelmet (202 fő), azok többsége elsőnek élelmiszerre 88 fő, másodiknak lakhatásra 54 fő és

szórakozásra 26 fő költi el. A többiek a többletjövedelmüket tandíjra 15 fő, nyaralásra 7 fő, alkoholra 2 fő és ruhára 3 fő költik el.

4. táblázat: Az első hipotézisemre kapott eredmények

		Elkölti-e a többletjövedelemet		Total
		Igen	Nem	
A többlet jövedelem elköltése	Nem választott	4	8	12
	Lakhatás	54	0	54
	Tandíj	15	0	15
	Élelmiszer	88	0	88
	Szórakozás	26	0	26
	Alkohol	2	0	2
	Ruha	3	0	3
	Nyaralás	7	0	7
	Nem költi el	3	108	111
Total		202	118	320

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A kereszt tábla értéke $V=296,004$; a szabadságfok $df=9$ és a szignifikancia szintje $p=0,000$, ami azt jelenti, hogy szignifikáns kapcsolat van a változók között. A kapcsolat erősségét a Cramer's $V=0,962$ mutatja, amely szerint nagyon erős kapcsolat van a változók között. Ezek eredményét a lent látható ábra mutatja:

5. táblázat: Az első hipotézis eredményének a kapcsolat erőssége

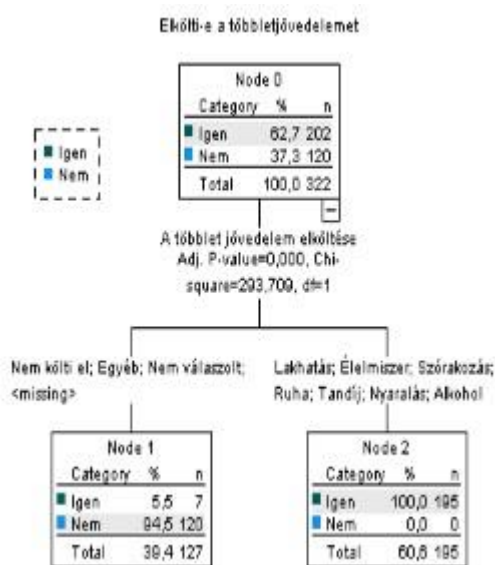
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	296,004 ^a	9	0,000
Likelihood Ratio	378,444	9	0,000
Linear-by-Linear Association	200,902	1	0,000
N of Valid Cases	320		
a. 9 cells (45,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,74.			
Symmetric Measures			
		Value	Approximate Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,962	0,000
	Cramer's V	0,962	0,000

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

Az első hipotézisem alátámasztására a kereszt tábla elemzés mellett egy döntési fát is készítettem az SPSS program segítségével. A döntési fával egy komplex döntési problémát néhány kisebb problémára lehet bontani. A döntési fa, olyan döntéselőkészítő eszköz, amellyel a döntési helyzetek teljes képét segít felvázolni. A fa megmutatja, hogy az egyes döntések milyen következményekhez vezetnek. A modell azért kapta ezt a nevet, mert egy fára hasonlít. (Dudás, 2018); (Winston, 2004) Azért alkalmaztam ezt a modellt, hogy megtudhassam és átláthassam a kitöltő a kérdésekre adott válaszai közötti kapcsolatokat és összefüggéseket.

Az első változó, hogy a fiatalok elköltik-e a többletjövedelmüket és a második változó, ha elköltik a többletjövedelmüket akkor mire költik el. Mint látható az ábrán, itt is azokat az eredményeket kaptam, mint a kereszttáblánál. A kérdőívet 322 fő töltötte ki 17-től 24 éves korig, abból 202 fő (62,7%) elkölti a többletjövedelmét és 120 fő (37,3%) nem költi el. A többletjövedelmet mire költi változó értéke $p=0,000$, amely azt jelenti, hogy van szignifikáns kapcsolat a változók között. A szabadságfok $df=1$ és Chi square=293,709.

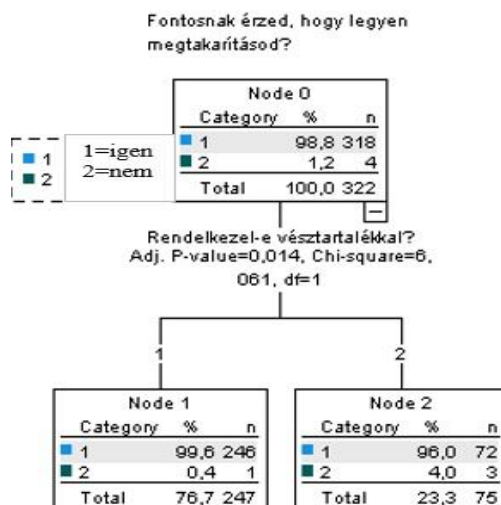
Az első ágon látható, hogy 7 fő, aki elkölti a többletjövedelmét valószínűleg egyéb dolgokra költi, mint az általam felsoroltak, illetve esetleg nem válaszoltak a kérdésre. Jól látható, hogy az a 120 fő, aki azt jelölte be, hogy nem költi el, azok ténylegesen megtakarítják a kapott többletjövedelmüket. A második ágon látható, hogy azok a fiatalok, akik elköltik a többletjövedelmüket 202 fő-ből 195 fő lakhatásra, élelmiszerre, szórakozásra, ruhára, tandíjra, nyaralásra vagy alkoholra költik el. Ezek az adatok pontos eredményét a kereszttábla elemzésnél szemléltettem, hogy pontosan hány fő mire költi el. A modell tévedési aránya 2,2%, aminek a standard hibája a 0,008. A modell pontossága 97,8%.

6. ábra: Az első hipotézisemre döntési fa
Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A megtakarítási kérdésekre kapott eredmény kielemezéséhez döntési fát hoztam létre az IBM SPSS rendszer segítségével. A megtakarítási témakört 2 db eldöntendő kérdéssel kezdtem: fontosnak érzi, hogy legyen megtakarítása és rendelkezik-e vésztartalékkal. Ez a 2 kérdés az alapja a későbbiekben feltett kérdéseknek, ezért is ezzel kezdtem a döntési fát. Fontosnak érzi, hogy legyen megtakarítása változónak az értéke $p=0,014$, vagyis 5% alatt van a tévedés esélye, ezért szignifikáns a kapcsolat. Ebből a változóból 2 db ágacska nyílik. Az első ágon az látható, hogy akinek fontos, hogy megtakarításai legyenek annak 99,6%-a rendelkezik is

vésztartalékkal. 1 fő nem volt konzekvens, mert azt mondta, hogy fontos neki, hogy legyen megtakarítása, de még sincs neki. A második ágnál látható, hogy ez a változó befolyásolja, de

7. ábra: Fontosnak érzi, hogy legyen megtakarítása és rendelkezik-e vésztartalékkal változók döntési fája

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

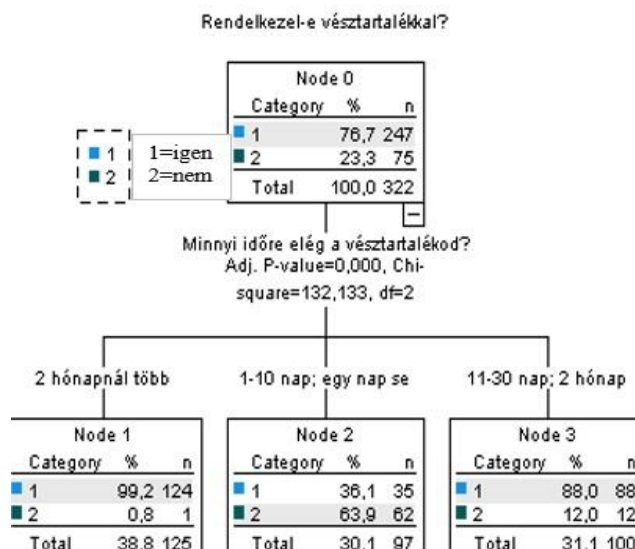
nem sikerült homogén kapcsolatot létrehozni. A modellnek a hibázása 0,012, aminek a standard hibája a 0,006. A modell 98,8% pontosságú.

A 7.ábrán látható döntési fának a 2. változóját tovább elemeztem. Most az első változó, hogy rendelkezik-e vésztartalékkal és a második változó, ha rendelkezik-e vésztartalékkal akkor az mennyi időre elég az. 247 fő (76,7%) rendelkezik és 75 fő (23,3%) nem rendelkezik vésztartalékkal, ezek a célváltozók. Rendelkezik-e vésztartalékkal változó értéke $p=0,000$, ami azt jelenti, ha bármi történik akkor van szignifikáns kapcsolat.

Az első ágon az látható, hogy akinek 2 hónapnál több időre elég a vésztartaléka, azoknak 99,2%-nak (124 fő) van vésztartaléka és 0,8%-a (1 fő) nem rendelkezik vele. Ezt azt jelenti, hogy van vésztartaléka, de 2 hónapnál kevesebb időre elég. A második ágon 1-10 nap vagy egy nap se látható. Az 1-től 10 napig van vésztartalékánál szinte mindenki azt mondta, hogy van vésztartaléka, ebből 36,1%-nak (35 fő) olyan kevés a vésztartaléka, hogy egy napra se elég neki, illetve 63,9%-nak (62 fő) 1-től 10-napig elég a vésztartaléka. A 3. ágnál is rendelkeznek vésztartalékkal. Jelentős mennyiségű vésztartalékkal rendelkezik 88,0% (88 fő). 12,0% (12 fő) nem rendelkezik jelentős mennyiségű vésztartalékkal, ezért ők másik kategóriába esnek bele.

A modell tévedési aránya 14,9%, aminek a standard hibája a 0,020. Aki rendelkezik vésztartalékkal 212 fő és 62 fő nem. A találati arány szinte megegyezik: 85,8% és 82,7%. A

hiba esélyek a következők: Ahol 1-nek kéne lenni, de 2-es van az 35 fő és ahol 2-nek kéne lennie, de 1-es van az 13 fő. A modell pontossága 85,1%-ú.

8. ábra: Rendelkezik-e és mennyi időre elég a vésztartaléka változók döntési fája

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A megtakarítási kérdésekből utoljára egy több változós, összetett döntési fát készítettem. A döntési változók a következők voltak:

- Vésztartalékod egyéni bankszámlán van?
- Mennyi időre elég a vésztartalékod?
- Ha még tanulsz, kérlek jelöld, hogy jelenleg milyen tanulmányokat folytatsz?
- Milyen rendszerességgel tudsz félretenni?

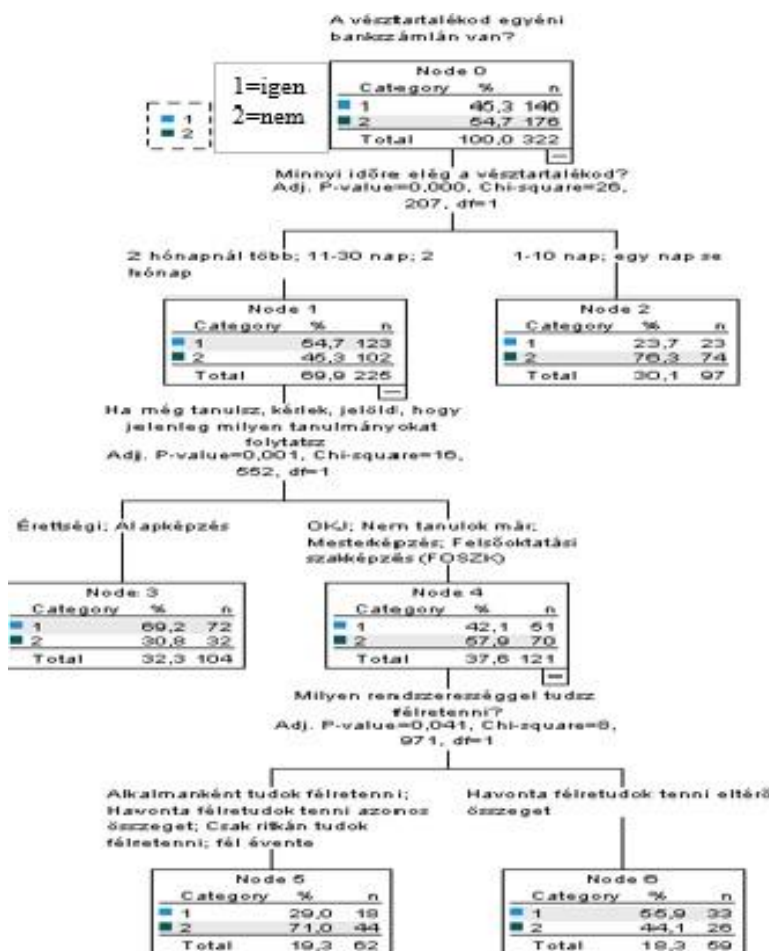
Vésztartalékod egyéni bankszámlán van kérdésre 45,3% (146 fő) igennel válaszolt és 54,7% -nak (176 fő) nem egyéni bankszámlán van a vésztartaléka. Mennyi időre elég a vésztartalékod változó értéke $P=0,000$, ami azt jelenti, ha bármi történik akkor van szignifikáns kapcsolat. A szabadság fok $df=1$ és Chi square² értéke=26,207.

Ezt a változót 2db ágra bontotta a rendszer. Az első ágnál az látható, hogy akinek a vésztartalékának az összege 2 hónapnál többig, 11-30 napig és 2 hónapig elég, vagyis van jelentős összegű vésztartalékkal rendelkezik, annak 54,5%-nak (123 fő) egyéni bankszámlán van a pénze és 45,3%-a (102 fő) -nek meg nem ott tárolja. A második ágnál leolvasható, hogy akik kevés pénzt takarítanak meg, azoknak 1-től 10 napig vagy egy napig se tart ki a vésztartaléka. Ebből jól látható, hogy 76,3% -nak (74 fő) a vésztartaléka nem egyéni bankszámlán van és csak 23,7%-a (23 fő) rakja be a megtakarítását egyéni bankszámlára.

Az első ágot a rendszer megint 2 db ágra bontotta. Ha még tanulsz, kérlek jelöld, hogy jelenleg milyen tanulmányokat folytatsz értéke $p=0,001$, ami azt jelenti, hogy 5% alatt van a tévedés esélye, ezért szignifikáns a kapcsolat. ($p<0,005$) A szabadságfok $df=1$ és $\text{Chi-square}^2=16,552$. Itt az első ágon megfigyelhető, hogy akinek van egyéni bankszámlája és jelentős összegű vésztartalékkal rendelkezik, 2 hónapnál tovább elég a vésztartaléka, azok 69,2%-a (72 fő) jelenleg alapkézésen vagy középiskolában/gimnáziumban tanul. 30,8%-a (32 fő) jelenleg alapkézésen vagy középiskolában/gimnáziumban tanul és 2 hónapnál több vésztartalékkal rendelkezik, de nem egyéni bankszámlán tartja. A második ágon felfedezhető, hogy 42,1% (51 fő) akik egyéni bankszámlával rendelkeznek és 11-30 nap, 2 hónap vagy 2 hónapnál több a vésztartalékuk összege és jelenleg OKJ-n, FOSZK-on vagy mesterképzésen tanul, illetve befejezték már tanulmányaikat. 57,9%-nak (70 fő) a vésztartaléka nem egyéni bankszámlán van, de 11-30 nap, 2 hónap vagy 2 hónapnál több a vésztartalékuk összege és jelenleg OKJ-n, FOSZK-on vagy mesterképzésen tanulnak, illetve befejezték már tanulmányaikat. Arra a következtetésre jutottam, hogy itt azért ezeket a döntéseket hozták az egyének, mert dolgoznak.

A második ágból is 2db ág jön le. Az utolsó változó: Milyen rendszerességgel tudsz félretenni és ennek az értéke $p=0,041$, ami azt jelenti, hogy szignifikáns kapcsolat van a változók között. A második ágnál az ábrán látható, hogy 55,9% (33 fő) a vésztartalékát egyéni bankszámlán tartja, 2 hónapnál több vésztartaléka van, havonta félretudnak tenni eltérő összeget és jelenleg OKJ-n, FOSZK-on vagy mesterképzésen tanulnak, illetve befejezték már tanulmányaikat. 44,1%-nak (26 fő) a vésztartaléka nem egyéni bankszámlán van, de 2 hónapnál több vésztartaléka van, havonta félretudnak tenni eltérő összeget és jelenleg OKJ-n, FOSZK-on vagy mesterképzésen tanulnak, illetve befejezték már tanulmányaikat. Az első ágon pedig az látható, hogy 29,0 % (18 fő) egyéni bankszámlán tartja a vésztartalékát és 71,0% (44 fő) nem egyéni bankszámlán tartja a vésztartalékát. Miközben 2 hónapnál több vésztartalékuk van, havonta félretudnak tenni eltérő összeget és jelenleg OKJ-n, FOSZK-on vagy mesterképzésen tanulnak, illetve befejezték már tanulmányaikat.

A modellnek a tévedési aránya 30,7%, aminek a standard hibája 0,026. A klasszifikációs táblában látható, hogy 71,9% -a eltalálta az 1-est és 67,0%-a eltalálta a 2-est. Összesen 99 db tévedés van. A modell pontossága 69,3%.

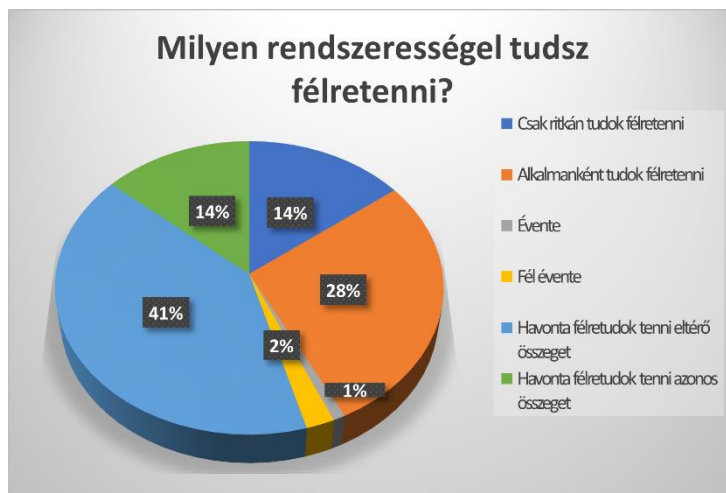

9. ábra: Összetett döntési fa elemzése

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A megtakarítási témakörön belül érdekelt, hogy a 17-24 éves korosztály milyen rendszerességgel tud félretenni. A kérdőív elemzése közben választ kaptam rá. A kitöltők majdnem fele, 41%-a havonta eltérő összeget tud félretenni a többi pedig az alábbi ábrán jól

látható. Amin meglepődtem az az volt, hogy a kitöltőknek csak 2%-a félévente és 1%-a évente tesz rendszerességgel félre, vagyis a többsége szokott rendszerességgel félretenni.

10. ábra: Milyen rendszerességgel tudsz félretenni?

Forrás: kérdőív alapján saját szerkesztés

Kereszt tábla elemzés keretében vizsgáltam, hogy nem és vésztartalékok egyéni bankszámlán van-e között kimutatható-e statisztikai kapcsolat. A kereszt tábla értéke $V=0,223$ $df=1$ a szignifikancia szintje $p=0,637$. Ezek alapján kijelenthető, hogy a két változó között statisztikai kapcsolat nincs. Ugyan akkor megállapítható az adatok alapján, hogy a férfiak nem tartják a vésztartalékukat egyéni bankszámlán. Ugyanakkor a nők 46,0%-a igen. A nemek tekintetében nincs jelentős eltérés abban, hogy hol tárolják a pénzüket.

6. táblázat: Férfiak és nők vésztartalékukat egyéni bankszámlán tartják-e

			A vésztartalékok egyéni bankszámlán van?		Total
			Igen	Nem	
Mi a nemed?	Férfi	Count	30	40	70
		% within Mi a nemed?	42,9%	57,1%	100,0%
		% within A vésztartalékok egyéni bankszámlán van?	20,5%	22,7%	21,7%
	Nő	Count	116	136	252
		% within Mi a nemed?	46,0%	54,0%	100,0%
		% within A vésztartalékok egyéni bankszámlán van?	79,5%	77,3%	78,3%
Total		Count	146	176	322
		% within Mi a nemed?	45,3%	54,7%	100,0%
		% within A vésztartalékok egyéni bankszámlán van?	100,0%	100,0%	100,0%

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

Az alábbiakban a második hipotézisemet fogom kifejteni, amely így szól:

H2: A gyermekkorban látott családi megtakarítási szokások vagy annak hiánya kihatással van a mostani fiatal felnőttkori megtakarítási szokásaikra.

A feltételezésemet, hogy alá tudjam támasztani, esetleg megcáfolni, 4 db kérdést tettem fel a kitöltőknek, amelyek így szóltak:

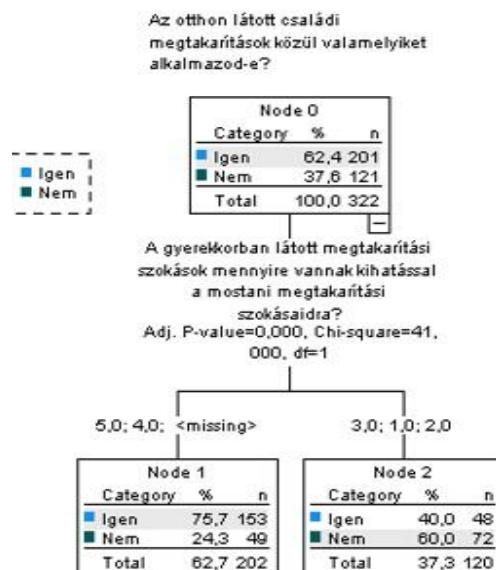
- Milyen fajta családi megtakarítási szokásokat láttál otthon?
- Az otthon látott családi megtakarítások közül valamelyiket alkalmazod-e?
- Ha a fent említett kérdésre igennel válaszoltál akkor kérlek jelöld be melyiket/melyikeket alkalmazod!
- A gyerekkorban látott megtakarítási szokások mennyire vannak kihatással a mostani megtakarítási szokásaidra?

A 4db kérdést ketté szedtem, hogy alaposabban meg tudjam vizsgálni és ismertetni tudjam a kapott eredményeket, illetve a közöttük lévő feltehető kapcsolatot. Először is az egyén döntéseire futtattam le egy döntési fát, mert sok tényező befolyásolja megtakarítási szokásainkat. Részben befolyásolja az egyén saját döntése, részben befolyásolja akár látott otthon vagy nem látott megtakarítási szokásokat gyerekkorában a szüleitől, másrészt a tudása is kihatással van megtakarítási szokásaira.

A két döntési változó a következők voltak: az otthon látott családi megtakarítások közül valamelyiket alkalmazod-e és a gyerekkorban látott megtakarítási szokások mennyire vannak kihatással a mostani megtakarítási szokásaidra. Az első változó egy eldöntendő kérdés volt, amire igen vagy nem választ lehetett adni. A második változót a Likert-skála segítségével mértem, ami 1-től 5-ig volt számozva.

A döntési fára kapott eredmény alátámasztja a hipotézisemet, mert a 322 fő kitöltőből 201 fő (62,4%) alkalmazza azokat a megtakarítási szokásokat, amiket otthon látott a szüleitől, vagyis befolyásoló tényező, hogy az egyének mit látnak otthon. Az is megállapítható, hogy 201 főből 153 főre (75,7%) erős kihatással van a mostani megtakarítási szokásaira, amit otthon látott, mivel a Likert-skálán 5-öst vagy 4-est jelöltek be és csak 48 fő (40%) jelölte be, hogy közép vagy gyenge hatással van rá.

121 fő (37,6%) nem alkalmazza az otthon látott megtakarítási attitűdöket. Viszont, ami érdekes, hogy még is a 121 főből 49 fő (24,3%) azt pipálta be, hogy erősen kihatással van rá, hogy gyerekkorában mit látott otthon a szüleitől. Ennek ellenére még sem alkalmazza azokat. A döntési fa értéke $p=0,000$, amely azt jelenti, hogy szignifikáns kapcsolat van a változók között. $\text{Chi-square}=41,000$ és a szabadságfok $df=1$. A modellnek a tévedési aránya 30,1%, aminek a standard hibája a 0,026. A klasszifikációs táblában látható, hogy 76,1%- a eltalálta az igent és 59,5%-a eltalálta a nemet. Összesen 97 db tévedés van. A modell pontossága 69,9%-ú.

11. ábra: 2. hipotézisre kapott eredmény döntési fája

A milyen fajta családi megtakarítási szokásokat láttál otthon és ezek közül melyiket/melyikeket alkalmazod változók szerintem hatással vannak egymásra és van közöttük kapcsolat, ezért keresztábla elemzést futtattam le rajtuk. Aminek az eredményére az jött ki, hogy statisztikailag nincs közöttük szignifikáns kapcsolat, mert $p=0,000$, de ha bármi történik akkor van szignifikáns kapcsolat a változók között. Pearson Chi-Square=352,296 és a szabadságfok $df=30$. A két változó kapcsolatának a szorossága közepesnél gyengébb, mivel Cramer's $V=0,470$.

A 322 fő kitöltőből 319 fő válaszolt. Jól látható a kapott eredményekből, hogy az egyén követi azt, amit otthon látott. Ha azt látta otthon, hogy a szülők otthon tárolják a pénzt akkor jelenleg ő is úgy takarít meg, hogy otthon tárolja a pénzt. 319 főből 122 fő látta azt, hogy otthon tárolják a pénzt, abból 120 fő követi a mintát és 1 fő banki megtakarítási termékeket alkalmaz. 319 fő kitöltőből a többség 122 fő (38,2%) otthon tárolják a pénzt, majd 99 fő (31%) egyéb választ adott, illetve 52 fő (16,3%) banki megtakarítási termékeket látott, 13 fő és 12 fő Szakosított hitelintézetek által nyújtott termékeket és bankon kívüli megtakarítási termékeket látott otthon. Végül 16 fő nem látott otthon megtakarítási szokásokat.

Majd χ^2 próba segítségével teszteltem, hogy a gyermekkorban látott megtakarítási szokások és a nemek között van-e statisztikai kapcsolat. Úgy gondoltam, hogy a nők előbb viszik tovább a gyermekkorban látott megtakarítási szokásokat, mint a férfiak, mert a nők a családalapításnál keresik a biztonságot. Ezt a megállapításomat alátámasztotta az eredmény, mivel a nők 87,0%-a Likert-skálán az 5-öst jelölte be, míg a férfiaknál csak 13%-a. A férfiaknál

meglepő módon 39,1%-a az 1-est jelölte be. Megállapítást nyert, hogy a két változó között van szignifikáns kapcsolat, mert $p < 0,05$. A szignifikancia szintje, $p = 0,034$, a szabadságfok $df = 4$, $V = 10,397$, amely megmutatja, hogy a két változó között statisztikai kapcsolat van. A kapcsolat erőssége a Cramer's $V = 0,180$, amely gyenge.

7. táblázat: A gyermekkorban látott megtakarítási szokások és a nemek közötti kapcsolat

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,397 ^a	4	0,034	0,033
Likelihood Ratio	10,389	4	0,034	0,039
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	10,694			0,028
N of Valid Cases	322			
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 5,00.				
Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,180	0,034	0,033
	Cramer's V	0,180	0,034	0,033
N of Valid Cases		322		

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A 17 és 25 éves kor közötti fiataloknál a pénzügyi tájékozottságuk is érdekelt. Ezzel a témakörrel zártam a kérdőívet. A tényleges pénzügyi tudatosságukat és tudásukat akartam mérni Likert-skála segítségével, ami 1-től 5-ig volt. Egyedül az 5.kérdés volt felelet választós. Az alábbi 5 kérdést tettem fel nekik:

1. Kérlek, az alábbi skála felhasználásával osztályozd, megítélésed szerint, Te milyen szintű pénzügyi ismerettel rendelkezel!
2. „A pénzügyi döntéseidet is befolyásoló pénzügyi fogalmak, folyamatok, illetve összefüggések mennyire ismertek és világosak számodra?” (Ferenczik, 2021)
3. „A pénzügyi tudásodat és tapasztalataidat mennyire eredményesen alkalmazod a következő pénzügyi döntéseid során?” (Ferenczik, 2021)
4. „A jelenlegi pénzügyi tudásoddal a saját megítélésed szerint mennyire tudsz jó döntéseket hozni különböző pénzügyi helyzetekben?” (Ferenczik, 2021)
5. „A pénzügyi döntésedhez a szükséges információkat honnan szerzed meg?” (Ferenczik, 2021)

Keresztábra segítségével vizsgáltam, hogy a nemek és a fentebb felsorolt kérdésekre kapott válaszok között kimutatható-e statisztikai kapcsolat.

Az első Chi² próba szignifikancia szintje $p=0,175$ vagy is $p>0,05$, így az állapítható meg, hogy a két változó nem függ egymástól. Érdekesnek találtam, hogy a férfiak saját bevallásuk szerint a többsége a legmagasabb pénzügyi ismereteket jelölte be, vagyis az 5-öst a skálán, míg a nők 80,8%-a közepesnek tartja a pénzügyi ismereteit.

8. táblázat: A Nemek döntése saját megítélésük szerint a pénzügyi ismeretükről

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,343 ^a	4	0,175	0,170
Likelihood Ratio	6,356	4	0,174	0,197
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	6,128			0,173
N of Valid Cases	322			
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,30.				
Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,140	0,175	0,170
	Cramer's V	0,140	0,175	0,170
N of Valid Cases		322		

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A második pénzügyi kérdésre Chi² próbát végeztem a nemek között a pénzügyi döntéseiket is befolyásoló pénzügyi fogalmak, folyamatok, illetve összefüggések mennyire ismertek és világosak számukra. A kereszttábla értéke $V=11,456$ $df=4$ és a szignifikancia szintje $p=0,022$ ($p<0,05$), vagyis van köztük statisztikai kapcsolat. Ennek az erőssége gyenge, mivel a Cramer's $V=0,189$.

9. táblázat: Nemek között a pénzügyi döntéseiket is befolyásoló pénzügyi fogalmak, folyamatok stb mennyire ismertek és világosak számukra közötti kapcsolat

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,456 ^a	4	0,022	0,023
Likelihood Ratio	13,987	4	0,007	0,008
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	12,795			0,010
N of Valid Cases	322			
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,09.				
Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,189	0,022	0,023
	Cramer's V	0,189	0,022	0,023
N of Valid Cases		322		

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

Ennél a résznél azt vizsgáltam, hogy a pénzügyi döntéseik során pénzügyi tudásukat és tapasztalataikat mennyire eredményesen tudják alkalmazni a nemek. A χ^2 próba szignifikancia szintje $p=0,011$ vagyis $p<0,05$, így megállapítható, hogy a két változó között szignifikáns kapcsolat van és szabadságfok $df=4$, $V=13,133$. Közepesnél gyengébb a kapcsolat erőssége, mert a Cramer's $V=0,202$.

10. táblázat: A nemek a pénzügyi tudásukat és tapasztalataikat mennyire eredményesen tudják alkalmazni

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,133 ^a	4	0,011	0,011
Likelihood Ratio	14,493	4	0,006	0,007
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	11,951			0,014
N of Valid Cases	322			
a. 1 cells (10,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,52.				
Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,202	0,011	0,011
	Cramer's V	0,202	0,011	0,011
N of Valid Cases		322		

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

A 4. pénzügyi kérdés és a nemek között végzett keresztábra elemzésnél $p=0,005$ a két változó között nincs statisztikai kapcsolat. A szabadságfok $df=4$ $V=14,904$ és közepesnél gyengébb a kapcsolat erőssége, mert a Cramer's $V=0,215$.

11. táblázat: A pénzügyi tudásukkal hozott pénzügyi döntések és a nemek közötti kapcsolat

Chi-Square Tests				
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,904 ^a	4	0,005	0,005
Likelihood Ratio	15,306	4	0,004	0,005
Fisher-Freeman-Halton Exact Test	14,889			0,004
N of Valid Cases	322			
a. 2 cells (20,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,09.				
Symmetric Measures				
		Value	Approximate Significance	Exact Significance
Nominal by Nominal	Phi	0,215	0,005	0,005
	Cramer's V	0,215	0,005	0,005
N of Valid Cases		322		

Forrás: (IBM SPSS, 2022)

Összességében azt állapítottam meg a keresztábra elemzés segítségével, hogy a nemek és a pénzügyi kérdések között voltak statisztikai kapcsolatok. Az erősségük többségükénél

gyenge volt, így azt a következtetést vontam le, hogy nem ez az elsődleges befolyásolási tényező. Napjainkban szerintem egy pénzügyi döntésnél vagy pénzügyi tudásnál nem elsődleges befolyásolási tényező, hogy mi a nemed. Viszont, régebben ez közel sem így volt. Több száz évvel ezelőtt különböző nőmozgalmak alakultak ki, hogy egyenlő joguk legyen a nőknek a férfiakkal szemben. Magyarországon is például az 1960-as években a nők iskolázottsági szintje jóval alacsonyabb volt a férfiakhoz képest. A nők iskolázottságának arányának növekedése akkor következett be, amikor az oktatási lehetőség tömegessé vált, mint például az 1950–1980-as évek közötti időszakban a középiskolákban emelkedett a női hallgatók jelenléte, majd pedig a felsőoktatásban zajlott le hasonló jelenség. Ennek köszönhetően a nők az oktatásban fokozatosan felzárkóztak a férfiakhoz. (Nagy B. , 2013)

A válaszok elemzésénél azt is megfigyeltem, hogy a Likert-skálán az 5-öst mind a négy kérdésnél a férfiak jelölték be nagyobb arányban. A nők a pénzügyi kérdéseknél nagyobb arányban a 3-ast jelölték be. Mivel a kérdőívet önbevallás alapon töltötték ki, így nem feltétlenül biztos, hogy a kapott eredmények a valóságot tükrözik.

Az önértékelés életünk állandó velejárója, folyamatosan változik és befolyásolja a döntéseinket, iskolai teljesítményünket, illetve társas kapcsolatainkat. Az önértékelés hatással van még személyiségvonásainkra, jellembeli adottságainkra és munkahelyi viselkedésünkre is. (FUNCTIONSÖNPERGER et al, 2019)

Az önbevallás fogalmi meghatározására az alábbi definíció tetszett a legjobban: *Az önértékelés egy olyan értékelés, mely egy személy önmagán végez el és érvényesnek fogad el önmagára nézve.* Ez azt jelenti, hogy milyen mértékben tartja önmagát életképesnek, sikeresnek és értékesnek, illetve, hogy milyen magatartásformákat tart helyesnek az egyén. (FUNCTIONSÖNPERGER et al, 2019)

Az önértékelés, illetve a felmérésére leggyakrabban a Rosenberg Önértékelés Skálát használják és ez a legtöbb nyelvre lefordított mérőeszköz, ezért nagyon népszerű. Találtam egy kutatást, ahol az önértékelést a szociodemográfiai jellemzőkkel mutatott összefüggéseit vizsgálják ezzel a mérőeszközzel. Függő változóként az önértékelés-pontszámot, míg független előrejelző változókként a nemet is vizsgálták. Azt kapták eredményül, hogy az önértékelés szempontjából szignifikáns és a nőknek a férfiakhoz képest alacsonyabb az önértékelése. (Sallay et al, 2014)

5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A hipotéziseim eredményét az alábbi táblázatban foglaltam össze:

12. táblázat: A hipotézisvizsgálatok eredményei

Hipotézis	Vizsgálat módszerei	Statisztikai módszerek	Eredménye
H1: az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet a fiatalok többsége elkölti, azon belül élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra	saját kérdőív	keresztábra, döntési fa	RÉSZBEN ELFOGADVA
H2: a gyermekkorban látott családi megtakarítási szokások vagy annak hiánya befolyásolja a mostani fiatal felnőttkori megtakarítási szokásaikat	saját kérdőív	keresztábra, döntési fa	ELFOGADVA

Ennek vizsgálatára meglévő kérdőív hiányában saját kérdőívet készítettem. Ezt online kitöltési formában 322 fő (252 nő és 70 férfi) töltötte ki anonim módon. Kutatási célcsoportom a 18 és 25 éves közötti korosztály volt. Kutatásom első szakaszában a válaszadók demográfiai, illetve általános jellemzőit vizsgáltam, melynek az átlagos életkora 21,57 volt, többségében (78,3%-ban) nők töltötték ki és a település típusok szerint a megoszlások között nincs nagy eltérés. A kitöltők több mint a fele a szüleivel együtt él és körül-belül 80%-uk kapcsolatban van vagy egyedülálló, illetve 46%-nak a legmagasabb iskolai végzettsége az érettségi, mivel több mint 60%-uk felsőoktatásban tanul (alapképzésen, mesterképzésen, FOSZK-on).

Majd ezt követte, hogy átlagosan havonta az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet feltehetően meghatározó tényezők vizsgálata, melyek esetemben a legmagasabb iskolai végzettség, lakhelye mérete és nemek szerint. Keresztábra elemzéssel kaptam meg az eredményeket, amik a következők voltak: a nemek és a jelenlegi lakóhely változók nem befolyásolják, hogy havonta mekkora adókedvezményt kapnak, mivel nincsen szignifikáns kapcsolat közöttük. Viszont az érdekes, hogy általánosságban a férfiak többet szoktak keresni, mint a nők, így magasabbnak kéne lennie az SZJA mentességből adódóan kapott

többletjövedelemnek a nőkhöz képest. Ugyanakkor azt kaptam eredményül, hogy havonta átlagosan mind a két nem 30000-60000 Ft között kapja a többletjövedelmét. A legmagasabb iskolai végzettség befolyásolja a havonta kapott többlet jövedelmet, ami a kormány által meghatározott minimálbérhez és a garantált bérminimumhoz vezethető vissza.

A hipotéziseim vizsgálatában döntési fa és keresztábra elemzés segítségével kaptam meg az eredményeket. A döntési fa egy grafikus modell, amelyet a döntéshozatalban használnak, amikor több választási lehetőség is rendelkezésre áll, és a kimeneteik bizonytalanok. Azért alkalmaztam a döntési fát, mert a kijelölt függő változó és a magyarázó változók közötti kapcsolatrendszer vizuális formában, könnyen értelmezhető, illetve könnyen interpretálható. (Dudás, 2018)

A döntési fára (6.ábra) és a keresztábrára (5.táblázat) kapott eredmények alátámasztották az első hipotézisemet, mivel 322 főből 202 fő (62,7%) elkölti az SZJA mentességéből kapott többletjövedelmét. Az, hogy mire költik részben alátámasztotta a feltevésemet ugyanis elsősorban élelmiszerre (88 fő), lakhatásra (54 fő) és szórakozásra (26 fő) fordítják a kapott összeget.

A 25 év alatti fiatalok SZJA mentességéből kapott többletjövedelemmel kapcsolatos eredményeim (ez előtti két bekezdés) új tudományos eredménynek számít, mivel ebben a témában friss felmérések/kutatások a téma frissessége miatt nincsenek.

A második hipotézis vizsgálatában elsőnek döntési fa segítségével kaptam meg az eredményeket, amik alátámasztották a feltevésemet. Mivel a 322 fő kitöltőből 201 fő (62,4%) alkalmazza azokat a megtakarítási szokásokat, amiket otthon látott a szüleitől, vagyis befolyásoló tényező, hogy az egyének mit látnak otthon. Azt is megállapítottam, hogy 201 főből 153 főre (75,7%) erős kihatással van a mostani megtakarításai szokásaira, amit otthon látott, mivel a Likert-skálán 5-öst vagy 4-est jelöltek be és csak 48 fő (40%) jelölte be, hogy közép vagy gyenge hatással van rá. A keresztábrából kapott eredményekből összességében elmondható, hogy az egyének nagyrészt követik az otthon látott megtakarítási attitűdöket, mivel a kitöltők 56,5%-nál a szülők otthon tárolják a pénzt és 54,7% nyilatkozta azt, hogy ő is ezáltal otthon tárolja a megtakarítását.

A megtakarítási témakörön belül egy több változós, összetett döntési fát (9.ábra) készítettem és így kaptam meg az eredményeket. Összességében a kapott eredmények a következők: 322 fő kitöltőből 146 főnek (45,3%) a megtakarítása saját bankszámlán van és ebből 123 (64,7%) fő jelentős összeggel rendelkezik, mivel 2 hónapnál több időre elég a megtakarítása. A 123 főt tovább bontva megkaptam, hogy ebből 51 fő jelenleg OKJ-n, mester

képzésen vagy FOSZK-on tanul, illetve befejezte már tanulmányait. Többségük havonta félre tudnak tenni eltérő összeget.

Végezetül az eredmények bemutatását azzal zárom, hogy a fiatalok milyen pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek, mennyire értik meg a pénzügyi fogalmakat és folyamatokat, a pénzügyi tudásukat és tapasztalataikat mennyire eredményesen tudják alkalmazni, illetve pénzügyi ismereteiket honnan szerzik meg. A tényleges pénzügyi tudatosságukat és tudásukat Likert-skála segítségével mértem, ami 1-től 5-ig volt. Összességében azt állapítottam meg keresztábra elemzés segítségével, hogy a nemek és a pénzügyi kérdések között voltak statisztikai kapcsolatok. Az erősségük többségüknél gyenge volt, így azt a következtetést vontam le, hogy nem ez az elsődleges befolyásolási tényező napjainkban, de nem is olyan régen az volt. A válaszok elemzésénél azt is megfigyeltem, hogy a Likert-skálán az 5-öst mind a négy kérdésnél a férfiak jelölték be nagyobb arányban. A nők a pénzügyi kérdéseknél nagyobb arányban a 3-ast jelölték be. Mivel a kérdőívet önbevallás alapon töltötték ki, így nem feltétlenül biztos, hogy a kapott eredmények a valóságot tükrözik, így érdekelt, hogy más is hasonló eredményeket kapott-e, ezért utána néztem. Majd egy másik kutatásban az jött ki eredményül, hogy a nőknek a férfiakhoz képest kisebb az önértékelésük.

Úgy gondolom, hogy a kutatási területnek eredményei, egy kibővített mélyrehatóbb és szélesebb körű tovább kutatása esetén, elégséges adatot szolgáltathat az államigazgatás irányába, amely részben a közjó javára fordítható. A kutatásból kapott eredmények kapcsán folytatólagosan további kutatási javaslatok fogalmazhatók meg, amelyek jelentős hozzáadott értékkel bírnak, alább ismertetem az általam jelentősnek tartott területeket:

Javaslom az alábbi kutatás tovább vitelét nagyobb minta számmal és reprezentatív adatgyűjtés keretében, amelyből helytállóbb és bizonyosabb megállapításokat és következtetéseket lehet levonni. Kifejezett előnye lehet a kutatás tovább vitelének, hogy az eredményeket a törvényhozás és a szabályozás számára bemutatva egy visszacsatolást tud biztosítani az intézkedések tekintetében. Amelyből megállapítható, hogy az előzetesen feltételezett célok elérésre kerültek-e vagy sem. Úgy gondolom, hogy az államigazgatás és a gazdaságpolitika szempontjából a legjelentősebb kérdéskörök az alábbiak lehetnek:

A 25 év alatti fiatalok SZJA mentessége miként hat a fogyasztásra, a megtakarításokra, azon belül különösen a befektetés célú megtakarításokra, illetve az ingatlan piacra, ezen belül az albérletek árának alakulására. Továbbá az SZJA mentesség milyen hatással van a családalapítási hajlandóságra és a hosszútávú (komoly párkapcsolat) vagy családi elköteleződésre. Az iparágak szempontjából jelentős kérdésként merül fel, hogy mérhető-e és

milyen hatást gyakorol az alábbiakra: szórakoztató, turizmus és vendéglátó ipar, illetve ruhaipar.

A folytatólagos kutatások szempontjából fontos, hogy a megkérdezettek iskolai végzettsége tükrözze az adott korcsoportra jellemző országos eloszlást, továbbá összeegyeztetett legyen ezen adatok lakó- vagy tartózkodási hely szerinti területi megoszlással is. Milyen hatással van az adott korcsoport munkavállalási hajlandóságára. Továbbá vizsgálandó területnek tartom az adott és az ebből kieső korcsoport között esetlegesen felmerülő bérfeszültség elemzését, illetve annak hatását, hogy ezen intézkedés miként hat a bérfelforrásra.

Annak a vizsgálata is jelentős hozzáadott értékkel bíró eredményeket ígérhet, hogy a megkérdezettek köre miért fektet pénzt ilyen jelentős számban élményekbe és szórakozásba, valamint annak megválaszolása, hogy egy reprezentatív kutatás is hasonló eredményeket szolgáltatna-e, illetve, hogy ezen attitűdre kihatással van-e iskolai végzettség, lakóhely szerinti eloszlás és anyagi körülmény. A gazdaságpolitika szempontjából előnyösnek tartott állampolgári magatartás elősegítéséhez, ezáltal vélhetően megfelelő adatokat szolgáltatson a tovább vitt kutatás fókuszát kiélezve, különösképp a megtakarítás és fogyasztás összefüggésének szempontjaira.

A kutatásomban, az alábbi vizsgált kérdésre: „A pénzügyi döntésedhez a szükséges információkat honnan szerzed meg?” folytatólagosan tovább kutatást javaslom az alábbiak szerint: Javaslom ezen terület kockázat szempontú felmérését, hogy az adott korcsoport milyen formális és informális, továbbá professzionális és nem professzionális csatornán keresztül szerzi meg a pénzügyi ismereteihez kapcsolódó tudását, illetve ezen tudás megszerzése és alkalmazása milyen hatással van az adott személy pénzügyi boldogulására, pénzügyi tudatosságára, majd ezen jellemzők összessége milyen hatást gyakorolnak mikroszinten a gazdaságra és az adott személy környezetére. Mindezt annak érdekében, hogy megállapítható legyen melyek a nemzetgazdaság szempontjából legkedvezőbb és legelőnyösebb kimeneteltől való eltérés okai és mértéke.

6. ÖSSZEGZÉS

Dolgozatomban arra törekedtem, hogy a téma szempontjából lényeges irodalmakat, illetve kutatási eredményeket bemutassam. Az irodalmi áttekintésben ismertettem a megtakarításokat, a fiatalok pénzügyi ismereteit, valamint hazánkban jelenleg hatályban lévő adókedvezményeket a fiatalok számára. A megtakarításon belül kifejtettem személyes és kutatásokban használt definícióját. Kitértem még a megtakarítások fontosságára -egészen kisgyerekkortól kezdve- és jelentőségére az egyén, illetve gazdasági szempontból, valamint a hozzá kapcsolódó elméleteket is részleteztem Adam Smits-től egészen Ando és Modigliani-ig.

A következő alfejezetben bemutattam a fiatalok pénzügyi ismereteit. Összességében elmondható, hogy a pénzügyi kultúra és a pénzügyi műveltség részben fedi egymást, ezért sokan azt gondolják, hogy a két fogalom ugyan azt jelenti. Ennek következtében külön mutattam be őket és mielőtt a pénzügyi kultúrát megismertetném előtte szükséges maga a kultúra definícióját megismerni, amellyel kapcsolatban rögtön akadályba ütköztem, mert a különböző tanulmányok és szakcikkék eltérő módon definiálják. Így azt a következtetést vontam le, hogy a fogalmi meghatározására vonatkozóan nincsen egy egységes és mindenki által elfogadott definíció. A pénzügyi műveltség esetében hasonlóan gondolkoztam, először kitértem a műveltség fogalmára. Erre azért volt szükség, mert a magyar nyelvben a kultúra és a műveltség kifejezések nagyon közel állnak egymáshoz. A pénzügyi kultúra kifejezést használjuk mind a pénzügyi kultúra, mind a pénzügyi műveltség esetében is.

Az előző bekezdésben említett két definíció ismertetése után tértem ki arra, hogy mit értünk specifikusan pénzügyi kultúra alatt. Mivel itt is számos megközelítés van, ezért a kutatásokban mindig az adott kutatás céljának, célcsoportjának és a kutatási kérdésének megfelelően határozták meg azt, hogy mit tekintenek pénzügyi kultúrának, így én is többféle megközelítésben mutattam be. Ismertettem általánosan, Hung és szerzőtársai féle módon, a Magyar Nemzeti Bank és az OECD, illetve a Nemzetközi Pénzügyi Képzési Hálózata (INFE) által. E fejezet végén a pénzügyi kultúrát 3 elkülöníthető részre bontottam és külön-külön kitértem rájuk.

Még ugyanazon fejezetnek a végén elértem a pénzügyi műveltséghez. A 2008-as válság kitörése előtt is felismerték, hogy a pénzügyi tudást fejleszteni kell, de majd csak a válság után kezdtek el igazán ezzel foglalkozni. A mai világot a modernizáció, pénzügyek világa is uralják és szinte alapképességnek számít a pénzügyi műveltség és az új technológiák ismerete. Lassan alapkompenciaként tekintünk ezekre. Arra a következtetésre jutottam, hogy ezeket kompetenciákat és készségeket mégis érdemes fejleszteni és javítani, mert a világ folyamatosan

változik, például új befektetési lehetőségek lesznek, új technológiák jönnek létre. Ezek után, különböző tanulmányokat és szacikket olvastam a pénzügyi műveltség fogalmáról és azt következtetést vontam le, hogy évről évre pontosították azt. A végén ezeket a fogalmi meghatározásokat bemutattam.

Végül a dolgozatom irodalmi áttekintés zárásaként a hazánkban élő fiatalokat érintő adókedvezményeket szemléltettem. Elsőnek az első házások kedvezményére, majd a 25 év alatti fiatalokat érintő SZJA mentességre tértem ki. Az adózás területén mindig fontos, hogy mikor vezették be és kik vehetik igénybe, illetve mi a kedvezmény alapja és mértéke. Összességében úgy gondolom, hogy mind a kettő adókedvezmény valamilyen szinten megkönnyíti a fiatalok életét.

A nemzetközi és hazai szakirodalom feldolgozása után a dolgozatom második felében a hipotéziseimre megkapott eredményeket ismertettem. Ezeket megelőzően két kutatási kérdést fogalmaztam meg, amikre kerestem a választ:

*Az **első hipotézisemben** azt vizsgáltam, hogy az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet a fiatalok többsége elkölti, azon belül élelmiszerre, lakhatásra és tandíjra.*

***Továbbá feltételeztem**, hogy a gyermekkorban látott családi megtakarítási szokások vagy annak hiánya befolyásolhatja a mostani fiatal felnőttkori megtakarítási szokásaikat.*

Meglévő kérdőív hiányában saját kérdőívet készítettem. Ezt online kitöltési formában 322 fő (252 nő és 70 férfi) töltötte ki anonim módon. Kutatási célcsoportom a 18 és 25 éves közötti korosztály volt. Kutatásom első szakaszában a válaszadók demográfiai, illetve általános jellemzőit vizsgáltam.

Majd ezt követte, hogy átlagosan havonta az SZJA mentességből kapott többletjövedelmet feltehetően meghatározó tényezők vizsgálata, melyek esetemben a legmagasabb iskolai végzettség, lakhelye mérete és nemek szerint. Összességben azt kaptam eredményül Keresztábra elemzéssel, hogy havonta átlagosan 30.000-60.000 Ft között kapják a többletjövedelmüket és nemek és a jelenlegi lakóhely változók nem befolyásoló tényezők, de a legmagasabb iskolai végzettség befolyásolja a kapott többletjövedelmet.

A kutatási eredmények alátámasztották az első hipotézisemet, hogy a kitöltők körül-belül két harmada elkölti az SZJA mentességből kapott többletjövedelmét. Az, hogy mire költik részben alátámasztotta a feltevésemet ugyanis elsősorban élelmiszerre, lakhatásra és szórakozásra fordítják a kapott összeget.

A megtakarítási témakörön belül a kapott eredmények a következők: 322 fő kitöltőből 146 főnek (45,3%) a megtakarítása saját bankszámlán van és ebből 123 (64,7%) fő jelentős

összeggel rendelkezik, mivel 2 hónapnál több időre elég a megtakarítása. A 123 főt tovább bontva megkaptam, hogy ebből 51 fő jelenleg OKJ-n, mester képzésen vagy FOSZK-on tanul, illetve befejezte már tanulmányait.

A második hipotézis vizsgálatában döntési fa segítségével kaptam meg az eredményeket, amelyek alátámasztották a feltevésemet. Összefoglalva, 322 fő kitöltőből 201 fő (62,4%) alkalmazza azokat a megtakarítási szokásokat, melyeket otthon látott a szüleitől, vagyis befolyásoló tényező, illetve erős kihatással van a jelenlegi megtakarításai szokásaikra 201 főből 153 főnek (75,7%), mivel a Likert-skálán 5-öst vagy 4-est jelölték be.

Végezetül az eredmények bemutatását azzal zártam, hogy a fiatalok milyen pénzügyi ismeretekkel rendelkeznek, mennyire értik meg a pénzügyi fogalmakat és folyamatokat, a pénzügyi tudásukat és tapasztalataikat mennyire eredményesen tudják alkalmazni, illetve pénzügyi ismereteiket honnan szerzik meg. Összességében azt állapítottam meg keresztábra elemzés segítségével, hogy a nemek és a pénzügyi kérdések között voltak statisztikai kapcsolatok. Az erősségük többségükénél gyenge volt, így azt a következtetést vontam le, hogy nem ez az elsődleges befolyási tényező napjainkban, továbbá még azt a következtetést vontam le, hogy a férfiak a Likert-skálán mind a négy kérdésnél az 5-öst jelölték be, míg a nők nagyobb arányban a 3-ast. A kérdőívet önbevallás alapon töltötték ki, így kapott eredmények a lehet, hogy nem a valóságot tükrözik. Viszont egy másik kutatásban azt kapták eredményül, hogy a nőknek a férfiakhoz képest kisebb az önértékelésük.

7. IRODALOMJEGYZÉK

Tudományos források hivatkozásai:

- A fogyasztói magatartás - fogyasztási modellek.* (dátum nélk.).
http://e-learning.sze.hu/MakroTK/m2/o2_10306.html (letöltés dátuma: 2022.09.10)
- Állami Számvevőszék. (2013. június 24). Felmérés a felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúrájáról kutatási jelentés. Forrás: <https://docplayer.hu/1016533-Felmeres-a-felsooktatásban-tanulo-fiatalok-penzugyi-kulturajarol.html> (letöltés dátuma: 2022.10.10.)
- Atkinson, A., & Messy, F.-A. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. *OECDiLibrary*, 72.
- Baranyai, A., & Szeles, Z. (2008). A hazai lakosság megtakarítási hajlandóságának a vizsgálata. Gödöllő.
- Bekker, Z. (2002). Alapművek, alapirányzatok. In *Gazdaságelméleti Olvasmányok 1.* (old.: 203. p.). Budapest: Aula Kiadó.
- Béres, D. (2013). A pénzügyi kultúra - mi is ez valójában? *Pénzügyi Szemle online*.
- Boros, A., & Lapsánszky, A. (2021. szeptember 27). A közigazgatási jog gazdasági szerepköre.
- Cuadrado, F. A., & Van Long, N. (2011). The relative income hypothesis. *Journal of Economic Dynamics and Control*, pp. 1489-1501.
- Csiszárík-Kocsir, Á., & Garai-Fodor, M. (2018). Miért fontos a pénzügyi ismeretek oktatása a Z generáció véleménye alapján? *Polgári Szemle*, 14. évf., 1–3. sz, pp. 107–119.
- Csorba, L. (2020). Pénzügyi kultúra és pénzügyi műveltség, a pénzügyi magatartás meghatározó tényezői. *Pénzügyi szemle*, pp. 67-82.
- Dr. Baranyai, Z., Dr. Csernák, J., Dr. Huzdik, K., & Dr. habil Széles, Z. (2019. július 4.). *Lakossági megtakarítások és befolyásoló tényezői*. Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet.
- Dr. Nagy, G. (2010). Globális pénzügyi válság- A jelenlegi tényleg más?
- Dr. Tatay, T. (2009). A háztartások pénzügyi megtakarításai Magyarországon. Sopron.
- Dudás, P. (2018). Szegmentálás döntési fa alkalmazásával. *Economica New Vol 9, No 2*, pp. 49-54.
- Ferenczik, L. (2021). Pénzügyi kultúra és a racionális pénzügyi döntések. Pénzügyi és Számviteli Kar Budapest.
- FUNCTIONSÖNPERGER, R., KOZÁK, A., & KRAJCSÁK, Z. (2019). Az egyéni önértékelés munkahelyi funkciója. *Taylor Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat*, pp. 97-106.
- Horváthné Kökény, A., & Széles, Z. (2014). Mi befolyásolja a hazai lakosság megtakarítási döntéseit? *Pénzügyi Szemle*, pp. 457-475.
- Horváthné Kökény, A., Horváth, M., & Széles, Z. (2013). Megtakarításhoz kapcsolódó elméletek. *Gazdaság és Társadalom*, pp. 109-123.
- Hung, A., Parker, A., & Yoong, J. (2009. September 23.). Defining and Measuring Financial Literacy. WORKING PAPER.
- Junaid, A., Ghulam Mujtaba, C., Zafar, I., & Muhammad, A. (2018). Impact of Financial Literacy and Parental Socialization on the Saving Behavior of University Level Students. *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies Volume 4*, pp. 133-140.
- Kroeber, A., & Kluckhohn, C. (1967). Culture- A Critical Review of Concepts and Definitions. New York: A Division of Random House

- Luksander, A., Béres, D., Huzdik, K., & Németh, E. (2014). A felsőoktatásban tanuló fiatalok pénzügyi kultúráját befolyásoló tényezők vizsgálata. *Pénzügyi Szemle*, pp. 237-258.
- Magyar Nemzeti Bank. (2006. szeptember). A 14-17, illetve a 18-30 évesek pénzügyi kultúrájának felmérése Kvantitatív kutatási jelentés. Budapest.
- Magyar Nemzeti Bank. (2008. április 15.). *Együttműködési Megállapodás a pénzügyi kultúra fejlesztési területén*. Forrás: <https://www.mnb.hu/letoltes/0415mnbpszafmegallpodas-penzugyi-kultura-fejlesztje.pdf> (letöltés dátuma: 2022.09.01.)
- Mankiw, N. (1999). *Makroökonómia*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Mankiw, N. (2005). *Makroökonómia*. Budapest: Osiris kiadó.
- Nagy, B. (2013). Nemek iskolázottsága 2011-es népszámlálás adatai tükrében.
- Nagy, E. (2021). *Okos Város Okos Gazdaság*. Miskolc: Bíbor Kiadó és Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar.
- Németh, E., Zsótér, B., Luksander, A., & Huzdik, K. (2017). *Fiatalok pénzügyi sérülékenységének háttértényezői*. Budapest: Budapesti Metropolitan Egyetem.
- OECD. (2014). *PISA 2012 Results: Students and Money: Financial Literacy Skills for the 21st Century (Volume VI)*. Pisa: OECD.
- OECD. (2018. máj). *OECD/INFE Toolkit for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion*. Paris: OECD.
- Osztrogonáczné Bernáth, D. (2018). *Családtámogatások pénzügyi rendszere*.
- Pintye, A., & Kiss, M. (2017). *Közgazdász Hallgatók Pénzügyi Kultúrája. Taylor Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat – A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei, Vol. 9. 1. szám*, pp. 191-199.
- Sallay, V., Martos, T., Földvári, M., Szabó, T., & Ittész, A. (2014). A Rosenberg Önértékelés Skála (RSES-H): alternatív fordítás, strukturális invariancia és validitás. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 15, pp. 259—275.
- Sherraden, M., Peters, C., Wagner, K., Guo, B., & Clancy, M. (2013). Contributions of qualitative research to understanding savings for children and youth. *Economics of Education Review*, pp. 66-77.
- Simon, A. (2002). *Útmutató a makroökonómiához*. Budapest: Osiris Kiadó.
- Stephoe, A., Angus, D., & Artur A., S. (2015). Subjective wellbeing, health, and ageing. *The Lancet*, 385 (9968) pp. 640-648.
- Tóth I., J., Árvai, Z., & Mihályné Závecz, S. (2001; 2017). Likviditási korlát és fogyasztói türelmetlenség; A magyar "babakötvény" hatáselemzése, avagy az első családtámogatási ellátás a hosszú távú lakossági megtakarítás ösztönzése céljából. *Közgazdasági Szemle*, pp. 1009-1038.
- Winston, W. (2004). *Operations Research - Applications and Algorithms*. Thomson.
- Zsótér, B., Németh, E., & Luksander, A. (2017). A társadalmi-gazdasági környezet változásának hatása a pénzügyi kultúrára Az OECD 2010-es és 2015-ös kutatási eredményeinek összehasonlítása. *Pénzügyi Szemle*, pp. 251-266.

Egyéb források hivatkozásai:

- (dátum nélk.). Forrás: IBM SPSS: <https://www.ibm.com/products/spss-statistics/pricing> (letöltés dátuma: 2022.09.22.)
- elemzeskozpont. (2022.09.22). Forrás: <https://elemzeskozpont.hu/fiskalis-politika-fogalma-expanziv-restriktiv-eszkozok> (letöltés dátuma: 2022.09.03.)
- IBM SPSS. (2022). Forrás: <https://www.ibm.com/products/spss-statistics> (letöltés dátuma: 2022.09.22.)
- KisZámoló. (2015. Február 27.). Forrás: <https://kiszamolo.hu/oba-beva-tudnivalok/> (letöltés dátuma: 2022.10.10.)
- KSH.(2021).Forrás:

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mpf/mpf212/index.html> (letöltés dátuma: 2022.09.11.)

KSH. (2022. 01 01). Forrás: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0037.html (letöltés dátuma: 2022.10.01.)

Nemzeti Adó és Vámhivatal. (2022). *Első házások kedvezménye*. Forrás: https://www.jogpontok.hu/kiadvanyok/Elso_hazasok_kedvezmenye.pdf (letöltés dátuma: 2022.10.09.)

Nemzeti Adó és Vámhivatal. (2022). Szja adóalap-kedvezmények, Négy vagy több gyermeket nevelő anyák kedvezménye, 25 év alatti fiatalok , személyi kedvezmény, első házások kedvezménye és családi kedvezmény. *Tájékoztató füzet*.

NAV. (2022. január 26.). *25 év alatti fiatalok kedvezménye*. Forrás: https://nav.gov.hu/ado/szja/25-ev-alatti-fiatalok-kedvezmenye#_ftn1 (letöltés dátuma: 2022.09.22.)